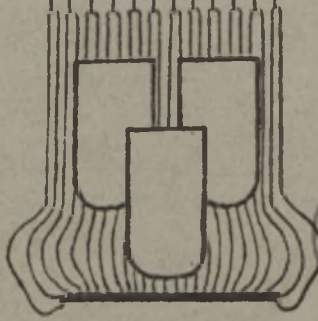
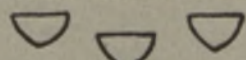

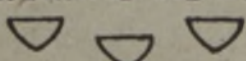
GRAFIKAI SZEMLE

NAVI FOLYÓIRAT A
GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

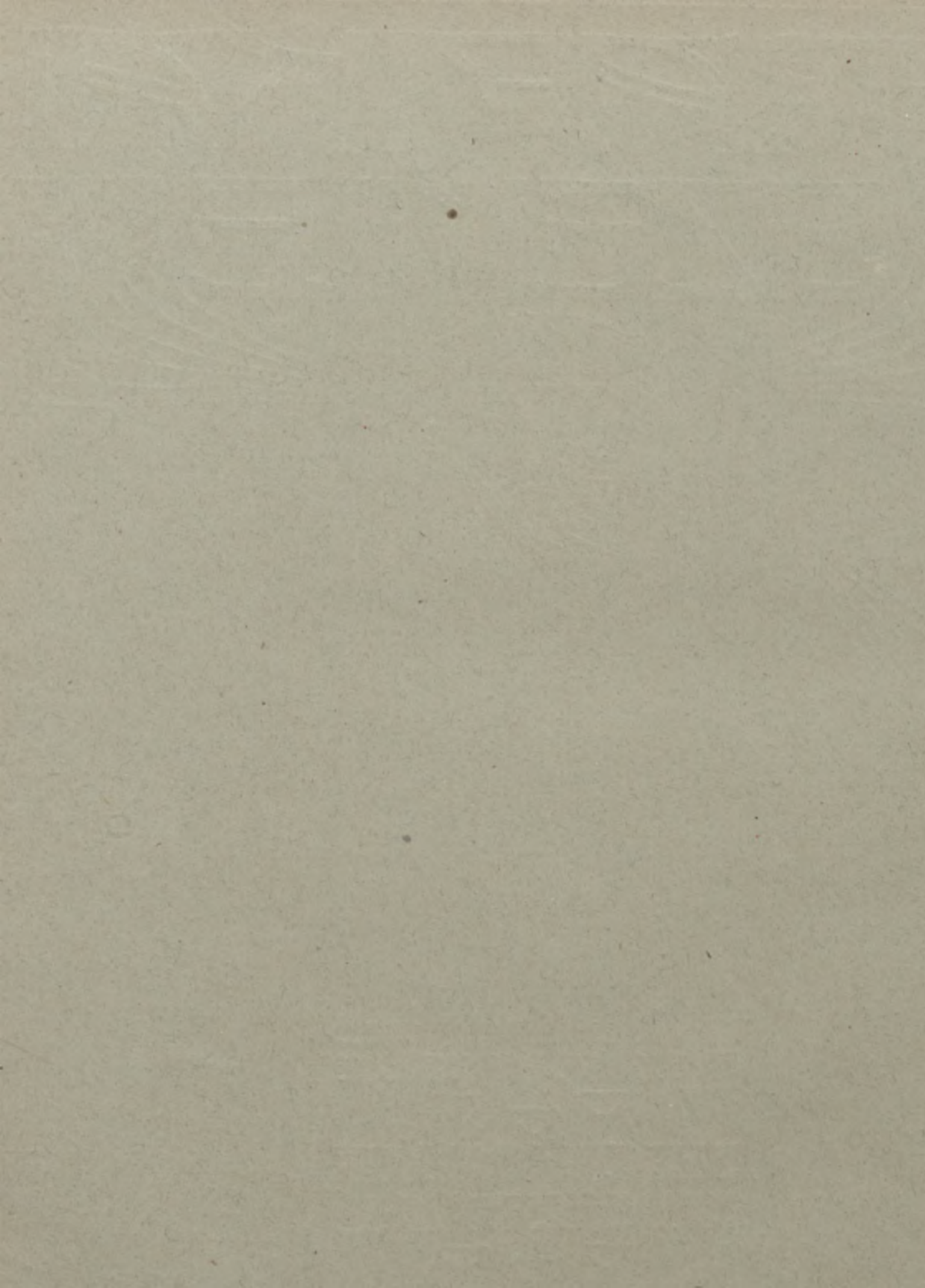

SZERKESZTI: TÁNAY JÓZSEF
FŐMUNKATÁRS: NOVÁK TÁRSZÓ

BUDAPEST 1906. V

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér

Jelentés a szaktanfolyamainkról.

Tanfolyamaink menetének a mult füzetben megkezdett ismertetését most folytatjuk, s egyszersmind meg is adjuk amaz útmutatásokat, amelyek érvényre emelésével jövő tanítási esztendőnkben tanfolyamainknak az idén még mutatkozott kisebb-nagyobb hiányosságain segíthetnénk.

S most ismételten utalnunk kell tavalyi Értesítőnk 119–131. oldalára, ahol tiszta képet igyekeztünk arról adni, hogy micsoda tanulmányi anyagra is van szükségök az egyes munkakörökben foglalkoztatott nyomdászoknak, s egyszersmind arról is, hogy miképpen véljük tanfolyamaink működését a lehető legközvetlenebb hasznúvá tenni. Az 1905/1906-iki tanítási évre kilátásba helyezett tanfolyamokat pedig ugyanitt a fontosságukhoz képest három csoportba osztottuk be. Az I. csoportba, az *általános szakoktatás* csoportjába ama tanfolyamokat (helyesírás, idegen nyelvek szedése, a könyvnyomtatás története, a sokszorosító művészetek megismertetése, könyvművészet) soroltuk, amelyeknek ha nem is minden nyomdász, de legalább a betűszedők összessége bármelyik munkakörben is jó hasznát veheti. A II. csoportba ama *rajztanfolyamokat* (sikmértan, szabadkézi és ékitményes rajz, levelek és virágok természet után való rajzolása, növények stilizálása és díszítmények tervezése, magyar díszítő stílus, térbeli formák rajzolása, történeti díszítő stílusok, tipográfiai vázlatkészítés, betűrajzolás) soroztuk, amelyeknek végighallgatása több munkakör munkásaira nézve közvetlenül értékesíthető eredménnyel járhat. A III. csoportba pedig a *speciális szaktanfolyamokat* osztottuk be, azokat, amelyeknek az a céljuk, hogy a könyvnyomtatás egyik-másik különleges munkakörében kiválóbb ügyességre neveljék a hallgatóságot. Ilyen speciális tanfolyamokul a következő tárgyakról szóló kurzusokat irányoztuk elő: táblázatszedés, alapnyomati lemezek vésése, a papirosfajták megismertetése, a könyvnyomdai festékek sajátosságai és festékeverés, illusztrációk nyomtatása, három- és négy színű nyomtatás, domború nyomtatás, stereotípiák, a cinkgrafálás legegyszerűbb és legolcsóbb módjai,

galvanoplasztika, könyvnyomdai kalkuláció, könyvkötői munka.

Az *általános szaktanítás* csoportjából a *magyar helyesírás* tanítása az elmúlt esztendőben a magyar nyelvtanról szóló kétciklusos, összesen tizenkét előadásra terjedő tanfolyamon talált helyet. Szomorú dolog azonban, hogy e tanfolyam hallgatósága igen csekély — az első ciklusban 10, a másodikban 5 — volt. Úgy látszik, szaktársaink még mindig nem tudják megérteni, hogy a jó betűszedőnek legfő erőssége a nyelvtan alapos ismerete s hogy e nélkül a legkiválóbb technikai készség is csak felényit ér.

Az *idegen nyelvek szedéséről* szóló egyciklusos tanfolyamon 6 volt a hallgatók száma. Az előadások tárgyát — úgy mint valamennyiét — „A szakelőadások rövid ismertetése” címmel közöljük.

A *könyvnyomtatás történetét* helyiség hiánya miatt nem lehetett külön tanfolyamon előadnunk. Egyes részletek szóba kerültek belőle a könyvművészetéről, sokszorosító művészetekről, gyorsajtóiról és betűről szóló tanfolyamokon.

A *sokszorosító művészetek* megismertetésével egy hatnapos előadási sorozaton foglalkoztunk. A hallgatók száma 17-et tett ki, ezenkívül — egy kiállítási napon — szépszámú vendégünk is volt.

A *könyvművészetéről* szóló hat előadás a leglátogatottabbak közé tartozott, 25 hallgatóval. Mint-hogy azonban kizárólag elméleti tantárgy volt, nem hisszük, hogy hallgatóinkra — a gyakorlat embereire — maradandóbb hatással lett volna ennek a magas színvonalú előadási sorozatnak a végighallgatása.

Rajzoktatás dolgában a tavalyi Értesítőnkben foglalt tanítási program igen széleskörű volt, de főképpen anyagi eszközök hiánya miatt távolról sem tudtuk ezt a programot megvalósítani. Az általános rajzoktatást például a rendelkezésünkre álló tőke csekélyisége miatt nem tudtuk hivatásos rajztanárra bízni, s meg kellett elégednünk azzal, hogy ügyesebb, a rajzban gyakorlottabb mester-szedőket bizzunk meg a *sikmértannak* meg a *szabadkézi és ékitményes rajznak* a tanításával.

A hallgatóság száma e tanfolyamokon meglehetősen kevés volt, ami e tárgyak némi népszerűtlenségére mutat.

Annál kapósabbak voltak a közvetlen gyakorlati célt szolgáló *tipográfiai vázlatkészítési* tanfolyamok, valamint a tanítás anyagának és módszerének tekintetében velük majdnem teljesen azonos *mesterszedési* kurzusok is. Különbőség köztük mindössze csak az volt, hogy a mesterszedési tanfolyamokon a vázlatok nyomán rendszerint a szedést is elkészítették, míg a vázlatkészítési kurzusokon ez csak kivételesen történhetett meg.

A tipográfiai vázlatkészítési és mesterszedési tanfolyamoknak meg e tanfolyamok hallgatóságának várakozáson felüli nagy száma megnehezítette a biztos és célirányos munkálkodást, már csak azért is, mert a sok hallgató a kísérleti nyomda helyiségében alig-alig fért el. A tömérdék próbaszedés eltakarítása pedig majdnem egészen fölemésztette a tanfolyamok vezetőjének és helyettesének az idejét.

A *betűről* szóló kétciklusos tanfolyamra nagy apparátussal készültünk, de majdnem hogy egészen hiába. Az első cikluson a két előadónak összesen 2 hallgatója volt, a másodikon 5. Pedig a betűk tervezésénél fölmerülő alapelvek ismerete a folyton betűvel dolgozó nyomdásznak még mindig az Achilles-sarka.

A tervbe vett **speciális tanfolyamok** közül — ismét csak anyagi eszközök hiánya miatt — nem tudtuk megindítani a domború nyomtatásról, cinkografálásról, galvanoplasztikáról meg a könyvkötői munkáról szóló tanfolyamokat. A *táblázatszedés* iránt különösen élénk érdeklődés mutatkozott kezdetben, de később ez az érdeklődés némiképpen csökkent (az I. ciklusban 16, a II-ikban 10, a III-ikban 13, a IV-ikben 9 volt a jelentkezők száma). Éppen így voltunk az *alapnyomat*i lemezek *véséséről* szóló tanfolyammal (az I. ciklusban 24, a II-ikban 28, a III-ikban 14, a IV-ikben 13 hallgató). A létszám e csökkenése arra vezethető vissza, hogy amint hallgatóink a legelemibb mesterfogásokat elsajátították: egyszerűen kész táblázatszedőknek, illetőleg lemezvésőknek képzelték magukat, s a további tanulást immár fölöslegesnek tartották. A hallgatóság e korai önbizalmát különben egyéb tanfolyamokon is bőven volt alkalmunk tapasztalni.

A *papirosfajtákat* ismertető tanfolyamon a hallgatóság száma 9 volt, tehát megközelítőleg sem annyi, mint azt ez a minden nyomdászra nézve rendkívül fontos tanulmányi tárgy megérdemelte volna.

A *könyvnyomdai festékek sajátosságait, a festékeverést, az illusztrációk nyomtatását* s a *három- és négy színű nyomtatást* eredetileg három tanfolyamon akartuk tanítani, de a hallgatóság korlátolt száma s a hozzávaló idő rövidege miatt az egész

anyagot egyetlen háromciklusos tanfolyamra vontuk össze. Végzetes baj volt azonban, hogy a tanítási időt a tanfolyamok kereteinek megbontása nélkül nem terjeszthettük ki heti másfél óránál többre; alig hogy munkához kezdtek hallgatóink, máris abba kellett azt hagyniok. S ez el is vette jó részüknek kedvét a tanulástól; a negyedik ciklusra már oly kevesen jelentkeztek, hogy az előadásokat egyáltalában nem lehetett megtartani. A nyomtatási tárgyakról szóló kurzusok előadási idejét jövőre hetenkint legalább is egyfolytában való három órában kell megszabnunk.

A *stereotípiáról* szóló kétciklusos tanfolyamon a hallgatók száma az első ciklusban 10, a másodikban 7 volt. A helyiség szűk volta, s főképpen az eszközök korlátoltsága miatt azonban ez a szám máris a maximuma annak, hogy a tanítás gyakorlatias és eredményes legyen.

A *könyvnyomdai kalkulációról* szóló tanfolyamra szép számmal jelentkeztek hallgatók, s a hat előadást magában foglaló cikluson általában híven ki is tartottak.

* * *

Mint már korábban is említettük: a hallgatók mulasztásainak száma jóval csekélyebb volt az elmúlt tanítási esztendőben, mint az azt megelőzőben. Ez az eredmény azonban még nem kielégítő; a hat-hat előadásra terjedő ciklusokon — a gyakorlati munkára való tekintettel — a hallgató egyetlen mulasztása is súlyos zavart okoz, s amelletteljességgel pótolhatatlan. Számtalanszor fordult elő, hogy a félben maradt szedést el kellett osztanunk, mert a hallgató a közbeneső előadást elmulasztotta, s mert a szedés anyagára más tanfolyamok hallgatóinak volt szükségök. Hasonló bajok fordultak elő a festékeverésről és színes nyomtatásról szóló tanfolyamon. A mulasztások túlnyomó része különben hétköznapi esetre, amikor a hallgatóság majdnem mindent ki van téve a túlórázás kötelezettségének. A vasárnapi tanfolyamokon általában véve még elég pontos volt a hallgatóság.

Jövő tanfolyamainkon a mulasztások számát a lehető minimálisra kell szorítanunk, már csak a tanítás zavartalansága érdekében is. Legyen inkább kevesebb hallgatója a tanfolyamoknak, de aki egyszer beiratkozott: pontos legyen. E célt talán a tanfolyam céljaira fordítandó büntetéspénzek kirovásával, illetőleg az esetről esetre megállapítandó biztosítéki összegből való levonásával lehetne a legjobban megközelíteni. A hat-előadásos ciklusra való beiratkozáskor például a hallgatók mindegyike mondjuk 2·40 koronányi összegecskét tartoznék letétbe helyezni, s minden egyes késése, mulasztása révén ez összeg egy-egy hatodrésze a tanfolyami alapra levonható volna. A megmaradó összegecskét a ciklus végeztével visszakapná. Így a késések és

mulasztások száma jelentékenyen korlátozódnék, de meg a különben is szegény tanfolyami alapnak is jutna néhanapján valamelyes kis összegecske.

A hétköznapi előadások számát pedig, amennyire csak lehet, korlátozni kell, mert — különösen december és január hónapokban — majd minden hallgatónk ki van téve a túlórázás kényszerűségének.

A hétköznapi előadások számának korlátozása azonban — kapcsolatban a kísérleti nyomda betűs díszítőanyagának bebizonyult elégtelenségével, nemkülönbén a nyomtatástechnikai tudnivalók szorgosabb felöllesztésének szükségével — elkerülhetlenné teszi, hogy a jövő esztendei tanfolyamok beosztása tekintetében az eddigőtől némileg eltérő rendet teremtsünk.

A tanfolyamok vezetőjének nézete szerint ennek a kényszerűség diktálta új beosztási rendnek legfontosabb újítása a gyakorlati szedésmunkának a vázlatkészítéssel való helyettesítése volna. Vagyis: szedésre csak kivételesen kerülne némely jobb vázlat, a hallgatók csinálta vázlatoknak azonban főképpen a tipográfiai anyagra való számítással készülteknek és a tipometriai rendszerünknek megfelelőeknek kellene lenniök még a legaprólékosabb részleteikben is. Ha szigorúan ragaszkodunk ehhez az elvhez: az elérhető instruktív eredmény még a kizárólagos szedésgyakorlatok hasznát is fölülmulhatja.

A kísérleti nyomda helyiségét a jövő tanévben vasárnaponként délelőttre kizárólag a nyomtatástechnikai tantárgyakat tanuló gépmeister hallgatóknak kell átengednünk. E tárgyak ugyanis csakis a nyomdában, a gépek közepette s nappali világosság mellett taníthatók. Hétköznap esténként gépmeisterünk nagy része különben is túlórázással van elfoglalva, tanfolyamaikra nézve tehát csakis a vasárnap délelőtt jöhet számba. De amikor a gépmeisteri hallgatóság a kísérleti nyomda szűk helyiségeit elfoglalva tartja, s a gépek zakatolnak: szedői munkálkodásról már szó sem lehet ottan. A szedéstárgyakat tehát — jobb helyiség hiányában — csakis a tantermekben adhatjuk elő.

Itt azonban újabb kérdés merül föl: a szedésre vonatkozó nyolc-tíz tanfolyamot hogyan lehetne ugyanazon délelőttön megtartani?

A tanfolyamvezető véleménye e kérdésben az, hogy a pusztán gyakorlati munkán alapuló tanfolyamokból hármát-négyet is meg lehet ugyanegy időben egyetlen tanhelyiségben tartani; a fölolvászerű előadások pedig egy másik helyiségben, egymást követőleg volnának megtarthatók.

Mint a Gr. Sz. múlt havi füzetében már meg is említettük, a hallgatóság nagy része a gyakorlati szedésmunkával járó meg a tipográfiai vázlatkészítési tanfolyamokra iratkozott be. Így lesz ez majd minden valószínűség szerint jövőre is. De mert a

gyakorlati szedésmunkát a főtebb már kifejtett okok miatt erősen korlátoznunk, illetőleg az e fajta tanfolyamokat a vázlatkészítésekbe beolvasztanunk kell, már most is okvetlenül fölöttlik az a kérdés: vajjon mennyiben jutna szerepe a jövő tanfolyamokon a szó szoros értelmében vett szedésnek?

Vasárnaponként — a már fönnebb vázolt okokból — legfőlebb csak arról lehetne szó, hogy a hallgatók némelyike egy-egy a vázlatához szükséges sort szedjen le. Egyébként szedésre alig volna több szükségünk. Hiszen még a táblázatszedés is egész gyakorlatiasan tanítható a cicerós beosztású papiroson való vázlatkészítés útján. Amennyiben tehát szedésről szó volna: ez csak azt a célt szolgálná, hogy a tanfolyamokon kívül álló nyomdászok nagy tömegeinek az érdeklődése is ébren tartassék intézményünk iránt. Ezt pedig úgy lehetne legteljesebb mértékben elérni, ha Szakkörünk hivatalos lapjában időnkint mutatót adnánk a jobb fajta tanfolyami munkákból. Az ilyen, mutatónak szánt tervezeteket a sokszorosíthatás okáért természetesen ki kellene szedni is, amire a hétköznapoknak talán két estéjét lehetne rászánni. Hogy minő tervezetek volnának a teljes sokszorosítási kivitelre alkalmasak: azt a Könyvnyomdászok Szakkörének szakbizottsága a tanfolyamvezetővel egyetértően dönthetné el.

Két tantermet és a kísérleti nyomda helyiségét tételezve föl tanítási helyül (többet nem igen lehet!), jövőre például a következőképpen oszthatnók be tanfolyamainkat:

A *kísérleti nyomda* helyisége vasárnap egész délelőtt a nyomtatási szakba vágó tanfolyamok számára volna föntartva; hétköznapokon két este a szakbizottság és tanfolyamvezető meghatározta vázlatok kiszedése történhetnék itt, egy-két este pedig gyakorlati munkával kapcsolatos speciális tanfolyamok (stereotípiá, cinkográfia stb.) számára volna alkalmas e helyiség.

Egy mintegy 40 hallgatót magában foglaló *tanteremben* vasárnap délelőtt 8 órától 10-ig a tanfolyamvezető és négy előadó, illetőleg munkavezető tanításával tipográfiai vázlatkészítés folynék. Fél 11-től 1/21-ig ugyanitt más négy előadóval s más hallgatósággal folynék ugyanez a munka. A hallgatók az előadók szerint mindannyiszor négy-négy csoportba volnának osztva; az egyik előadónak a másik előadó hallgatóinak a munkájába nem volna szabad beleszólnia.

Mínthogy a tanításnak a vázlatkészítési tanfolyamon kizárólagosan gyakorlatinak kell lennie: a munkálkodáshoz szükséges csöndet meg lehetne őrizni, már csak azért is, mert az egy-egy vasárnapra szóló munkát a tanfolyamvezető osztaná ki, minden hangosabb beszéd nélkül, írásban.

A vázlatkészítési tanfolyamokba beleolvadnának mindama rajz- meg egyéb tanfolyamok, amelyek iránt az elmúlt esztendőben nem sikerült a kellő érdeklődést fölkölttenünk. A tanfolyamvezető dolga volna, hogy a mértanból, könyvművészetből, könyvnyomtatás stb. történetéből, betűtervezésből, magyar nyelv és helyesírásból stb. esetről-esetre csöndes magyarázatokat adjon egy-egy csoport hallgatónak. A hallgatók csoportjainak munkabeosztása természetesen úgy történnék, hogy e magyarázatok mindig aktuálisak s a belőlük levont tanulságok a munkában levő vázlatokon közvetlenül értékesíthetők volnának.

a tanfolyamvezetőnek és helyettesének adminisztratív és egyszerű rendfőntartási dolgokkal való túlterhelése, aminek következtében nem vehettek hathatós részt a tanítás irányításában. Az általában tapasztalt rendszertelenségnek ez volt a fő-fő oka, valamint ennek tulajdonítható az is, hogy némely tanfolyam nem mozgott a kellő színvonalon.

A segítség módját a tanfolyamok vezetése körül fölmerülő teendők észszerű megosztásában találhatjuk meg. E munkamegosztásnak olyanformán kell megtörténnie, hogy a naphosszat kenyérkereső munkával elfoglalt vezetőség tagjaira nézve tanfolyami teendők ellátása ne legyen lehetetlenség.

Mutató kísérleti nyomdánk díszítő anyagából.

Egy másik tanteremben vasárnap délelőtti 8—10 óráig az alapnyomati lemezek véséséről, táblázat-szedésről stb. szóló, kizárólag gyakorlati munkából álló tanítás folyhatnék; 1/211 órától 1/211-ig pedig alkalmi meg sorozatos előadásokat (például a papirosról, sokszorosító művészetekről stb.) és kiállításokat lehetne rendezni ugyanitt.

Az elmúlt tanítási esztendőben szerzett tapasztalataink szerint ez volna a legbiztosabb módja annak, hogy egyébként kitűnőnek bizonyult tanfolyami szervezetünk apró hiányosságain a megállapított kereteken belül és a rendelkezésünkre álló eszközök elégtelensége mellett is segíthessünk az oktatás színvonalát illő magaslatra emelhesük.

A múlt tanítási esztendő súlyos hibája volt még

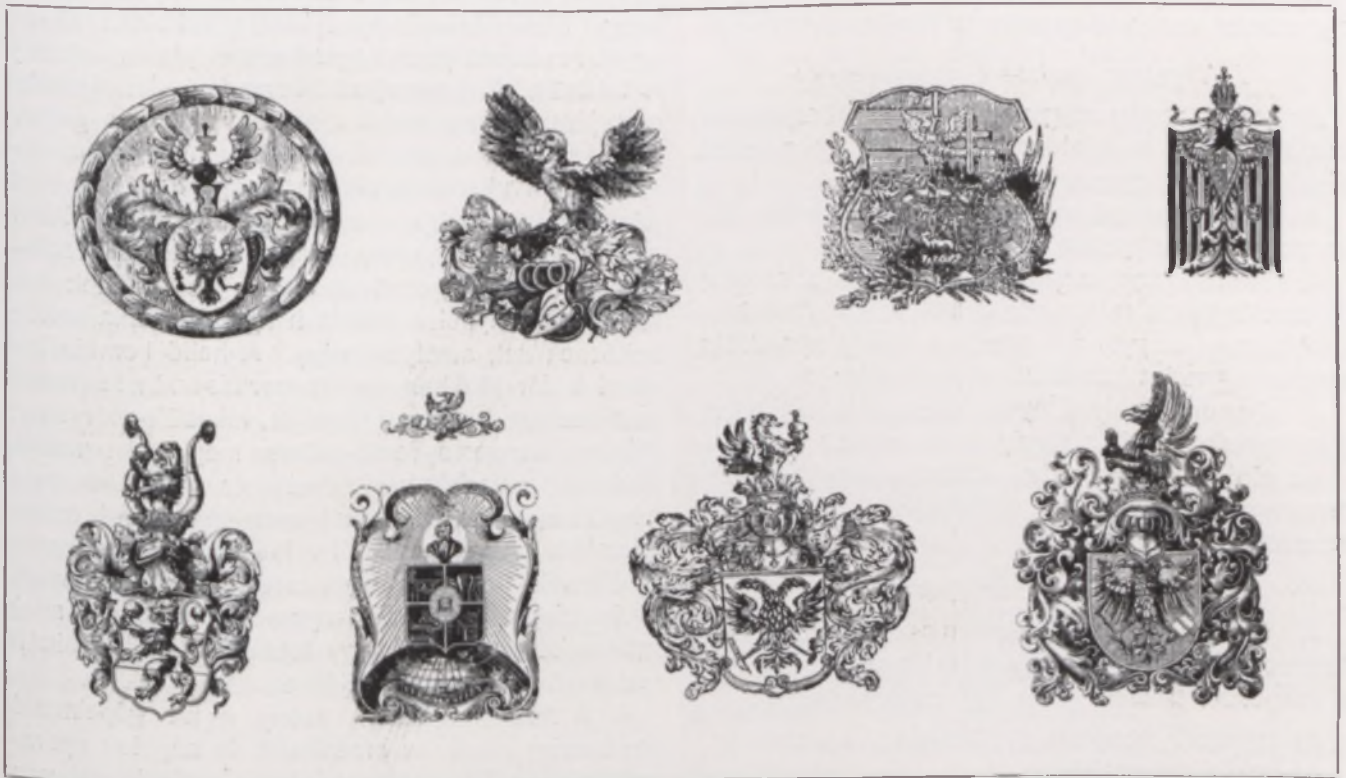
E teendők legfontosabbika a tanítási tervezet kidolgozása, ciklusokra és előadási napokra való beosztása s maga a hozzáértő előadók és munkavezetők segédelmével való tanítás. S mert ezidei tapasztalataink arra utalnak, hogy a helyesírásra, idegen könyvek szedésére, a könyvnyomtatás történetére, a könyvművészetre, de sőt még a rajzra vonatkozó fontosabb adatok és irányító elvek is — bár csak úgy mellékesen — a legnépszerűbb „tipográfiai vázlatkészítés“ című tanfolyamokon adattassanak elő: a tanfolyamvezetőnek a hét köznapjait arra kell használnia, hogy a vasárnapi nyolc-tíz előadásra a lehető legalaposabban elkészüljön. Az ő dolga volna még az Értesítő nagy részének a megszerkesztése is. Mind e munka tel-

jesen fölemészti a tanfolyamvezetőnek összes szabad idejét, különösen ha kellő lelkiismeretességgel törekszik arra, hogy a tanítás a külföldi nyomdászakadémiák színvonalának mértékét megüsse.

A tanfolyamvezetőnek a szaktanítással való kizárólagos elfoglaltsága szükségessé fogja tenni, hogy egy adminisztrátori tisztséget szervezzünk. Az adminisztrátor dolga volna a hallgatók fölvétele és ellenőrzése, a látogatási könyvecskék lebélyegzése, minden a tanfolyamokra és a kísérleti nyomdára vonatkozó levelezés, a tanítási eszközök számontartása és esetleges elárúsítása, a pénzkezelés, az anyakönyvi lapoknak kiállítása, osztálykönyv veze-

Ennyiben ismertettük a lefolyt tanítási esztendő történetét, a tavalyi közgyűlés által elfogadott és életbe léptetett új tanfolyami szervezetre vonatkozó tapasztalatainkat, valamint azokat az eszközöket is, amelyekkel intézményünk itt-ott még mutatkozó hiányosságain segíthetünk. A Könyvnyomdászok Szakköre választmánya a tanfolyamvezetőnek e jelentésben foglalt javaslatait remélhetőleg el is fogja fogadni, s így jövőre már észszerű munka-beosztással s az egyes főbb előadási tárgyakra nézve végérvényesen megállapított tanítási tervvel folytathatjuk működésünket. További kísérletezésnek immár úgy sincsen helye.

Mutató kísérleti nyomdánk dísztő anyagából.

tése, minden a tanfolyamokra vonatkozó ügyben való eljárás, a tanfolyam személyi dolgairól a választmánynak való jelentéstétel, valamint a tanítási év végével megjelenő Értesítő e tárgyú részének a megszerkesztése.

A kísérleti nyomdára való fölügyeletet, könyvviteli dolgokat s a javaslatunk következtében jövőre már jóval csekélyebb mértékű szedésmunkának ellenőrzését pedig elvégezheti a tanfolyamvezető eddigi helyettese is, valamint — kellő beosztással — a gépmester is meg fogja győzni a próbanyomatoknak a nyomtatását. A személyi dolgokban való változás tehát pusztán csak egy — a többihez hasonlóan tiszteletbeli — állásnak: az adminisztrátori-
nak a rendszeresítéséből állana.

I. ciklus.

Tartama: 1905 október 2-től november 12-ig.

12. Nyomtató-sajtók szerkezete. Előadások minden szombaton este 1/2 8 órától 1/2 10-ig. Előadó: *Janovszky János*. Hallgatók: Horváth Lajos, Légárt József, Markovits Kálmán, Spanring László, Szabó Róbert; összesen 5.

Nyomtatógépen általában minden olyan gépet értenek, amely nyomtatásra szolgál, tehát a könyvnyomdai kézi- és gyorsajtókat, a litográfiai, fénynyomó-, réznyomó- stb. sajtókat, a menetjegy- és címke-nyomtató gépeket, sőt még a könyvkötők aranyozó-sajtóját is. Mind e gépeket sorra venni egy-két ciklus keretében lehetetlen lett volna, hiszen a tüzetes leírásuk is monumentális köteteket tölthetne

meg. Előadó tehát pusztán a könyvnyomdai nyomtatógépek nagyon rövidre fogott, vázaltszerű ismeretetésére szorítkozott.

A könyvnyomtató sajtók száma ma már akkora és annyiféle, hogy csakis többszörös osztályozás segédelmével nyerhetünk róluk bizonyos áttekintést. Ennek az osztályozásnak első sorban a nyomtató fölületek milyenségére, azután a gép fő alkotórészeinek számára, alakjára stb. kell kiterjednie.

A nyomtató-fölületek milyensége dolgában megkülönböztetünk: I. tégelyes, II. nyomóhengeres, III. rotációs rendszert. Az elsőnél a forma is, meg a nyomólap is sík; a másodiknál a forma sík, de a nyomást henger eszközli; a harmadiknál pedig mind a két nyomtató-fölület, tehát a forma is, meg a nyomtatást eszközölő géprész is hengeres.

I. Tégelyes rendszerű nyomógépek:

A tégelyes rendszerű gépek osztályát két csoportba oszthatjuk: a) a kézi sajtók, b) az úgynevezett tégelynyomású gyorsajtók csoportjába.

A tégelynyomású gyorsajtók ismét további két csoportba osztályozhatók:

1. olyan tégelyes sajtók, amelyeknek a szedést fölvevő nyomóalapja a gép működése közben ide-oda mozog, vagyis az alap és a tégely nyomtatás közben egyaránt közeledik egymás felé;

2. olyanok, amelyek nyomótalpa szilárdan áll, s nyomtatáskor csak a tégely siklik feléje.

Az előbbieket *amerikai, Liberty- vagy Gordon-rendszerű gépeknek*, az utóbbiakat pedig *Gally-rendszerűeknek* nevezik.

II. Nyomóhengeres gyorsajtók.

A nyomdász a köznapi életben csak az e csoportba tartozó gépeket érti gyorsajtó elnevezés alatt. Az e csoportba tartozó gépek így osztályozhatók:

- egyszerű hengeres gyorsajtók;
- kettős gyorsajtók;
- készlet nyomó (komplett) gépek;
- két szint nyomó gyorsajtók.

Egyszerű gyorsajtó az olyan, amelynek egy nyomóhengere és egy festékező szerkezete van, s taligájának egyszerű ide-oda járásával egyetlen ív nyomódik tele az egyik oldalán. Az ilyen gyorsajtók száma ma már tömördek, s szerkezetük részleteiben gyakran igen nagyon különböznek egymástól. Legfő alkotó részeik ezek:

1. A *nyomóhenger*, amely korábban sárgarézből is készült, most azonban kivétel nélkül öntött vasból állítják elő. A régi vashengerek belül üresek, az újabb kromotípiái sajtók nyomóhengerében ez ürt alaposan redukálták, hogy a henger nehezebb legyen. Két mélyedés van rajta: az egyikben az ívfogók meg a borítást leszorító elülső rúd húzódik meg, a másodikban a borítás leszorítására való második

rúdat látjuk. A mélyedések két egyenlőtlen nagyságú részre osztják a nyomóhenger fölületét; ezek közül a nagyobbik a nyomtatófölület. A nyomóhenger kiegészítő részéül tekinthető az úgynevezett *fölfogó villa*, amely nyomás után a hengert olyan helyzetben állítja meg, hogy a forma alatta visszasétálhasson.

2. *Nyomóalap*. Ez a gyorsajtó ama része, amelyre a formát helyezük. Egyik vagy — ami még jobb — mindkét oldalán fogasrúd van, mely a nyomóhenger fogaskerekébe kapaszkodva, ezt éppen oly gyors mozgásra készíti. A nyomóalapot a főtengelylyel s ennek révén a lendítő kerékkel összeköttetésben álló tolórúd mozgatja. A mozgás rendszerét járatnak nevezzük. Ez minálunk többnyire vasutas avagy hipocikloidális (körjárat); külföldön itt-ott egyéb rendszerű járatot (gerebeneset, planétásat stb.) is találunk. A vasutas járatú berendezés olcsóbb, a körjáratos nyugodtabb mozgásúvá teszi a gépet.

3. *Festékező szerkezet*. A szerint hogy a festék-váluból fölvevő festék sík lapon vagy hengerek közt dörzsölődik-e széjjel: a festékező szerkezet lehet asztali vagy hengeres, avagy a kettőből összekombinálva. Egyszerű hengeres festékműnek azt nevezik, amelynél a föladó hengerek száma kettő; kettősnek azt, amelynél négy. A kettő kombinálásával, a dörzsölő hengerek szaporításával a festékező szerkezetnek igen sok fajtáját alkották már meg. Minden hengeres festékműben meg kell lennie a válúnak, a vasból való nyaló- és masszából való emelőhengernek, a vasból meg masszából öntött dörzsölő- meg a masszából való föladó-hengereknek. A dörzsölő-hengerek egyik-másika oldalt is mozog. A jobbfajta (illusztráció-nyomó, kromotípiái stb.) gyorsajtókat kettős vagy többszörösen kombinált festékező szerkezettel látják el.

4. A *kirakó készülék*, amely a mi gépeinknél rendszerint hátul, az amerikaiak és angolok gyorsajtóinál pedig majdnem kivétel nélkül elül van elhelyezve.

A *kettős gyorsajtók* régiebb fajtáinál a nyomóhengerek száma kettő, a nyomóalapé egy s az alap ide-odajárásakor mindegyik henger nyom egyet-egyét; az egyik nyomóhenger előállítására révén a gép egyszerű gyorsajtóképpen is használható. Az újabb fajta kettős gyorsajtóknak csak egy nyomóhengerük van, de ez nyomtatás közben mintegy ide-oda leng s minden egyes lengésekor nyom is egyet. A legújabb kettős gyorsajtóknál különben egyéb megoldási módokkal is megpróbálkoztak már a gyárosok. A többszörös gyorsajtók pedig nem egyebek, mint az egyszerű vagy készlet nyomtató gyorsajtónak összetételei s ma már csak történelmi jelentőségük van.

A *készlet nyomtató* (komplett) *gyorsajtók* abban különböznek a kettős gyorsajtótól, hogy a gép

egyetlen útjakra történt kettős nyomás nem két különböző ívre történik belső vagy külső nyomásképpen, hanem egyetlen egy ívre belső és külső nyomásképpen. E gépeknek nagy baja, hogy a gyors egymásranyomás következtében az ívek nagyon piszkolódnak. Ezért az ilyenfajta gépek jobbainál az első nyomás megtörténte után szennyfogó papirost szalasztatnak a többnyire „végnélküli” nyomtató-papírossal.

A két szint nyomó gyorssajtóknak két nyomóalapuk, két festékező szerkezetük, de csak egy nyomóhengerük van, s a gép egyetlen útjában két különböző színű nyomást végez ugyanarra a papírosra.

III. Rotációs gépek.

Ma már ezeknek is sokféle fajtájuk van s többféleképpen osztályozhatók. Az osztályozás legelső módja, amikor *állandó formátumosakra* és *változtatható formátumosakra* csoportosítjuk szét a rotációs gépeket. Az előbbieket főképpen újságoknak, az utóbbiakat pedig egyéb nagy-példányszámos nyomtatványoknak az előállítására használják. A végnélküli papirost az előbbi nyomtatás után, az utóbbi pedig nyomtatás előtt vágja el.

A rajtok nyomtatható munkák minősége szerint *közönséges* és *illusztráció-nyomó* rotációs gépeket különböztetünk meg. Az utóbbiakat javított festékező szerkezet és maszafogó berendezés jellemzi.

Egy további csoportosítás szerint *egyszerű* és *összetett*, valamint *több szint nyomó rotációs gépek* csoportjait állíthatjuk föl. Az összetett gépeket rendszeren *ikerrotációsoknak* mondják, ha talán kifogásolható magyarsággal is, de annál találóbban, amennyiben ezek egymástól majdhogy nem teljesen különálló két, esetleg három (*hármás iker*) egyszerű rotációs gépnek az összetételei. Rendszerint csak a hajtogató és kirakó készülék közös rajtok.

II. ciklus.

Tartama: 1905. november 13-tól december 17-ig.

1. Tipográfiai vázlatkészítés. Gyakorlati szedésmunkával és rajzzal egybekötött előadások minden vasárnap reggel 8 órától 1 $\frac{1}{2}$ 10-ig. Előadó: *Mitterszky József*. Hallgatók: Andor László, Czapkó Gyula, Czeiszing József, Enyedy János, Kovács Gyula, Lusztig Ferenc, Mischitz Elemér, Naschitz Mór, Sonnenschein Miksa, összesen 9.

Előadó az I. ciklusban megkezdett alapon folytatta a tanítást. A hallgatók jobbra mértani testeket rajzoltak, amivel előadó egyrészt látásukat akarta biztosabbá tenni, másrészt pedig — az árnyékolás révén — tónus-érzéküket is fejleszteni. A rajzolás természetesen mindig szabad kézzel történt.

Előadó tanítási rendszere különben némi csekély eltéréssel megegyezett azzal, amelyet a berlini nyomdászati szakiskolában követnek. E rendszer biztos

eredményt érlel, de csak nagy sokára. A hallgató csak a második szemeszter vége felé jut a tulajdonképpeni tipográfiai vázlatkészítés anyagához, vagyis csak akkor, amikor már tűrhetően rajzolni is tud. A mi hallgatóink jó része nem győzte türelemmel, s a második ciklus vége felé már alig látogatta az előadásokat, úgy hogy a harmadik ciklust nem is volt tanácsos megkezdennünk.

A munka az e rendszerű tanításnál úgy kezdődik, hogy az előadó valamely alkalmas iniciáléről kellő számú levonatot készít, s ezt hallgatói között szíjjelosztva: három-négyszeres nagyításban rajzoltatja le azt velök. Pont- vagy vonalhálózat használatát nem engedi meg, mert ez gépies másolómunkára szoktatná a hallgatót. Mindössze néhány, az iniciálé meg az ezt körítő dísz alakjából folyó segédvonal használatát engedélyezi.

Bár az iniciálék nagyobb alakban való lerajzolása egyszerű másolás, a hallgatónak már itt is bizonyos tere nyílik az önálló gondolkodásra. Az eredeti iniciáléban alig számbajövő kacsaringók, díszítmény- és levélrészletek a nagyobbított kezdőbetűben önállóan föllépő síkossá válnak, s kidolgozásuk már egy kis fejtörést ró a hallgatóra.

A mértani testek szabadkézi rajzolására csak ezután térnek át. De csak egy-két előadási napot töltenek el vele, s még ekkor is — ha csak lehet — a hallgatók figyelmére élénkebb hatással levő egyéb tárgyakat, pl. asztalt, széket, esetleg házat is rajzoltatnak közben. Mindennek a célja, mint már említettük, a hallgatóság látó-érzékének a fejlesztése.

A színérzék fölkeltésére és a vízfestékekkel való munkálkodás megismertetésére törekesznek ezután. Színes tárgyról — például valami címkével ellátott skatulyáról, virágceszéről, könyvről, almáról, körtéről stb. — előbb ceruza-, majd tus-, végül aquarell-vázlatokat készítenek a hallgatók, magától értetődően mindig a természet után.

A második szemeszter elején növényi formák természet után való rajzolására tér át a hallgatóság. Itt is kezdetben ceruzával, később tussal, majd pedig nyomdai vagy aquarellfestékekkel történik a rajzolás. S csak ha ebben már bizonyos gyakorlatot szereztek: kezdi meg az előadó — de csak úgy közben-közben — az eddig tanult anyagnak a könyvnyomdászati díszítés céljaira való fölhasználását. A betűknek, szövegnek esetleges rajzolása is ugyanekkor kezdődik meg, de már nem úgy, mint az eddig általában történik — hogy ugyanis az egész alfabetát végigrajzoltatják a hallgatóval, — hanem alkalmas íróeszközzel (pl. a Larisch-féle parafatollal) tetszőleges szöveget *iratnak* véle. Amilyentéppen a nyomtatvány megkíván.

A mesterszedőnek készülő nyomdász kiképzése még ekkor távolról sincs befejezve. A két szemeszter csak arra való, hogy a hallgató a rajzoló-eszkö-

zők kezelését annyira-mennyire megismerje, s némi rajzoló-képességet sajátítson el. A berliniek ezért okvetetlenül szükségesnek tartják egy harmadik szemeszternek a tanítási programba való beállítását, amely harmadik szemeszterben főképpen a mesterszedésbeli irányzatokba való bevezetés volna a fő cél, illetőleg az, hogy a hallgatók általános gyakorlatot szerezzenek a modern stílusú munkák tervezésében, s ezenkívül a keretkompozícióban, az építészeti motívumokkal való meg a szabad irányú munkálkodásban, valamint a vignetták stb. alkalmazásában is.

A mi előadónk a maga vázlatkészítési tanfolyamát három-esztendősnak tervezte, s nem rajta mulott, hogy e terve meghiusult.

***

2. Alapnyomati lemezek vésése. Rajzzal és folytonos gyakorlati munkával egybekötött előadások minden vasárnap reggel 8 órától 1/2 10-ig. Előadó: *Kún Kornél*. Hallgatók: Baka Márton, Busay Balázs, Fischer J. Károly, Heller J. Kálmán, Jakus Ignác, Kántor Vilmos, Kaufmann Dezső, Klein Ármin, Koczfál József, Kollár József, Kovács G. György, Krausz Jenő, Láng Leó, Lattera Nándor, Lenkei Alajos, Löbl Izsó, Nánássy Jenő, Neuwirth Sámuel, Pelczner Gábor, Plesch Vilmos, Rosenberger Ignác, Schäffer Lajos, Schornstein Jakab, Steinherz Miklós, Széchenyi József, Thienschmiedt Ede, Ungar Gábor, Vészi Gerzson; összesen 28.

Előadó nem csupán a Mäser-lemezek vésésének tanítására szorítkozott, hanem egyes esetek kapcsán megismertette az egyéb lemezfajtákkal való munkálkodás módját, s különös figyelmet fordított arra, hogy a hallgató tudja: mely nyomtatványhoz minő lemezt ajánlatosabb vennie. Így például lelkére kötötte hallgatóságának, hogy a lemezzel díszítendő minden egyes akcidens-nyomtatványnak tervezésekor fontolják meg alaposan: Mekkora az illető lemez anyagának nyomásbirósága? Nem töredeznek-e ki esetleg nyomtatás közben? Nem nyúlik-e meg a reánehazódó nagy nyomás következtében? Ha színesen nyomtatunk róla: érvényesül-e a festék a maga egész briliánságában? Egyáltalában nyomtathatunk-e róla világosabb festékekkel? Nincsen-e reá a festéknek, firnásznak stb. kémiai bontó hatása? Mennyibe kerül a lemez anyaga? Mennyibe kerülnek a lemez előállításához szükséges egyéb szerek meg anyagok? Mennyi időbe kerül a lemez vésése? Elkészíthető-e a lemez pusztán házilag, bármely kisebb nyomdában is? — Csak e kérdések alapos megfontolása után határozzon a mesterszedő a fölhasználható anyag megválasztása tekintetében, nehogy esetleges elhamarkodása révén drágábbá tegye a nyomtatvány előállításí árát, mint amennyit a megrendelő fizet érte.

Minálunk Magyarországon a vésés segedelmével nyomtató-lemezzé kidolgozható anyagok közül a Mäser-lemezen kívül eddigelé a következők kerültek alkalmazásba: a sima elefántcsontkarton, a körtefa-, ólom- s a celluloid- meg linoleumlapok. Ezek mindegyikének megvan a maga praktikus értéke, de csak bizonyos körülmények között. Az ügyes mesterszedőnek már most ezekkel a körülményekkel kell számolnia, ha arról van szó, hogy valamely munkájához alapnyomatot, keretet, vignettát vagy más egyebet állítson elő. S hogy egyáltalában ne feledkezhessék meg valamely később esetleg fontosnak bizonyulható körülményről: jól teszi, ha a lemez vésésének megkezdése előtt a főntebb elősorolt kérdések sémáját mindig fölidézi az emlékezetébe.

A főntebbi kérdésekre nagyjából a következőkben adhatunk feleletet.

A jól fölragasztott és kellően preparált Mäser-lemez 20.000—30.000-nyi nyomást is megbír, ha a nyomdafesték híg, a papiros sima s a lemezből kidomborodó rajz tömör felületeket foglal el. Igen sűrű festékekkel való nyomtatás esetében s ha vékony vonalak domborodnak ki a lemezből: teljességgel megbizhatatlan. Egyszerű kartonlapokból össze- ragasztott alapnyomati lemezek, ha jól van preparálva, 3000—4000-nyi nyomást meg kell bírnia, ha a festék is híg, s a lemez fölülete egészen sima. A *körtefa* kellő kezelés mellett több százezernyi nyomást áll ki, az *ólom* (illetőleg *stereotipiai fém*) meg a *celluloid* keménységük fokához képest ezreket, tíz- vagy százezreket is, a *linoleum* kellő rögzítés meg gyöngéd nyomás mellett 10.000—30.000-et, aszerint, hogy milyen vastag vonású és tömör a belőle kivésett rajz.

Hogy a Mäser-lemez nyomtatás közben könnyen kitöredeznek: már említettük. A többi vésőanyag közül ez legföljebb a körtefával történhetik meg. A kartonlemez nem töredeznek, hanem foszlik.

Túlságosan nagy nyomás következtében a szóban levő anyagok bármelyike is megnyúlhatik, illetőleg ellapulhat; leghajlamosabb azonban erre a puhább fajta celluloid meg a linoleum.

A festéket legtisztábban adja vissza a celluloid meg a linoleum. A körtefa is, ha elég sima. Mäser-lemezről meg kartonlapokról való nyomtatáskor a festék rendszerint apró szemecskékben gyűlik össze a papiroson. Sokan azt állítják, hogy ezt a festék összetétele, illetőleg hiányos széjjeldörzsölése okozza, de a Mäser-lemezről nyomtatott alapnyomatokon majdnem kivétel nélkül mindig tapasztalható ez a különösség. Az ólom, ha puha, megváltoztatja a festék színét; piszkossá teszi azt s ezért nem is igen nyomtathatunk róla világosabb festékekkel.

A többi lemezféléről már egészen bátran tehetjük ezt.

A festék némely fajtájának, a firnásznak meg a formamosó anyagoknak bizonyos mértékben oldó hatásuk van az ólomra, kartonra, linoleumra és Mäser-lemezre. Az ólomlemez ez oldódás következtében piszkítja a világos festékeket, a kartonban a rostok lazulnak meg, a linoleum és Mäser-lemezben pedig igen apró lyukacsok keletkeznek.

A szóban levő lemezek közül legolcsóbb az ólomlemez, mert házilag készíthető el, s nyomtatás után újra beönthető. A karton is alig-alig kerül valamibe. Elég olcsó a linoleum- meg a Mäser-lemez, valamint a körtefa is, s az utóbbi ezenfelül alsó és felső lapján egyaránt megmunkálható. A celluloid körülbelül még egyszer ilyen drága.

A Mäser-lemezekhez drága szerszámokat és preparáló folyadékokat ajánl a gyártója, de ezek java része fölösleges. Egyetlen karcolótű meg két-három véső untig elég hozzá. Preparáló-szerű pedig spirituszban oldott sellak is megteszi. Véső meg legfőképpen egy éles kés kell a karton-, linoleum- meg celluloid-lemezekhez. A fa véséséhez sem igen kell több. Az ólomvéséshez — cicerós vastagságú lemezeket föltételezve — lombfűrész, erősebb vésők meg forrasztó eszközök is szükségesek.

A lemez kivésésének időtartama a rajz minőségétől és a nyomdásznak a vésésben való jártaságától függ. A linoleum, Mäser-lemez és karton könnyen vágható, a fa meg celluloid nehezebben, az ólom általában a legnehezebben.

Házilag, kis nyomdában az összes szóban levő lemezek elkészíthetők; az ólom természetesen csak akkor, ha az illető nyomdában stereotípiái készülék is van.

Novák László
tanf.-vezető.

A kolozsvári szaktanfolyam.

1906 január 15-én nyílt meg a Könyvnyomdászok Szakköre kolozsvári tanfolyama a városi polgári fiúiskola helyiségében. Az állandó otthont a városi tanács biztosította és a legnagyobb köszönettel kell adoznunk ez iskola igazgatójának *dr. Széchy Ákos* úrnak, ki szíves volt kieszközölni részünkre ingyen fűtést és világítást is. Egyben leghálásabb köszönetet mondunk a kolozsvári kereskedelmi és iparkamarának s az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületnek, hogy nehéz anyagi gondokkal küzdő tanfolyamunkat anyagi segélyben részesítették. A kereskedelmi és iparkamara a személyi kiadásokra 150, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület egyszersmindenkorra szintén 150 koronát utalt ki.

Célunk volt szakkulturánkat — ami a mai megélhetés alapfeltétele — fejleszteni. Hogy mennyiben feleltünk meg a magunkra vállalt kötelezettségnek, azt mások vannak hivatva megbírálni. Nézetünk szerint az elért eredmény kielégítő, úgy hogy bátor-

ságot és erőt meríthetünk belőle a további lankadatlan szorgalomra.

Legfőképpen meglepett bennünket az ifjú gárdának kitartása, lelkesedése és tanulási vágya. S ez nagyon örvendetes dolog. Hiszen öreg fát hajlítani nem lehet, ellenben az ifjú csemetét úgy hajlíthatjuk, ahogy a műzlés, a szép és jó határai megkövetelik.

Most, midőn lezárultak e szárnypróbálgatásnak minősítendő szakelőadásaink, hangsúlyozva kell reámutatnunk a jövőben rendezendő vidéki szakoktatási intézményeinkre. Amint olvastuk, szeptemberben több vidéki város fog a kolozsvárihoz hasonló szakkurzusokat rendezni. Ebben a rendezésben ajánlatos lenne, ha a budapesti központ nagy súlyt fektetne a kizárólag csak szakkulturát célzó vidéki szaktanfolyamok egységes szabályzatának rövid időn belül való életbeléptetésére.

Ez lenne az első lépés, mellyel a vidéken a szakkurzusok rendezését könnyebbé tehetnők; általánosabbá pedig az egységes tanításmenettel. E két tényező volna alapja a vidéki szakoktatásnak.*

Mostani szárnypróbálgatásunknál éreztük, mennyire fáradtságos a napi munkában töltött órák után hetenként három estén előadást hallgatnunk és vasárnaponként délelőtt rajzoktatásra járnunk. Az első és második hónapban kevés volt a hallgató-ság mulasztása. De jöttek a rügyifakasztó meleg napok és bizony a mulasztások száma is nagyban emelkedett.

Az igazság kedvéért ki kell mondanunk, hogy a kolozsvári tanfolyamra minden szükséges előkészület nélkül „ugrottunk be“. De a gyors cselekvésnek mégis megvan egy nagy eredménye: fiatalabb szaktársainkban fölköltöttük a tanulási vágyat. Ha, ismételjük, valami nagy eredményeket nem is érhetünk el, egyet azonban igen: felköltöttük a szak iránt való érdeklődést s bemutatattuk mindazon speciális technikai dolgokat, melyekkel a mai nyomdász szakismereteit előbb-utóbb kiegészíteni lesz kénytelen.

Most bezárult tanfolyamunkból mi is tanultunk egyet: az összes szakelőadásokat nem szabad minden egyes beiratkozott hallgatóra kötelezővé tenni, mert ez elfárasztja őket és a sok házi gyakorlatot nem is győzhetik. Ha a hallgató minden egyes előadónak óráira beiratkozik: a tanfolyam bezárásáig egyet sem végez el a maga egészében, ami természetes is, mert a napi munkában töltött idő után hetenként háromszor - négyszer előadásra járnunk.

* A budapesti szaktanfolyamok vezetője a közgyűlésen tett ígéretéhez képest máris dolgozik az egységes, minden városbeli tanfolyamon könnyű szerrel követhető tanítási tervre, s azt a jövő tanítási év kezdetéig minden esetre el is fogja készíteni. Ez a fő dolog. Hogy e mellett a tanfolyamok külső szervezetére vonatkozó szabályzat megszerkesztéséről és a választmány elé terjesztéséről sem fog megfelelkezni: magától értődik.

vasárnap délelőtt pedig rajzra: annyira kimerítik, hogy kedvét veszíti és házi dolgozatainál bizonyos gyöngeséget tanúsít.

A tanfolyamunkon végzett munkákról és beosztásról alább adunk rövid tudósítást.

Beiratkozott összesen 22 hallgató: Bálint Ödön, Egri Lajos, Rosmann Sámuel, Erdődi Gyula, Nusz-bächer Jakab, Csala Lajos, Ajtai K. Miklós, Hammerschmidt Henrik, Schwartz József, Thoroczky Béla, Geréb József, Jaskó János, Kupferstein Lőrinc, Babágh József, Farkas József II., Kovács Gyula II., Linthaller Jenő, Örmény Károly, Kujedán Gyula, Lengyel Sándor, Bencze János, R. Tóth József. Időközben kimaradt 10. Tanfolyamunkat bezártuk 12 rendes hallgatóval.

Kahlfürst Imre
titkár.

Az előadások tárgyának rövid ismertetése:

1. **Rajz.** Tanította *Förstner Tivadar*, áll. szakiskolai rajztanár, 1906 január 15-től május hó 6-áig, minden vasárnap d. e. 9-től 12-ig.

Miután a nagy számmal jelentkezett hallgatók túlnyomó része a rajz legelemibb részében sem birt jártassággal, ez első tanfolyam leginkább a vonalgyakorlatok rajzolásával telt el, annál is inkább, mert a rajzolni tudás legelső és föltétlen kellékei: a szép, hosszú vonalvezetés, a könnyű eszközkezelés és biztos szemmérték. Leginkább egy jól összeválogatott vonalgyakorlati módszerrel érhető mindez el. Az egyenes vonalak különböző helyzetben való megrajzolása és azok szemmértékkel való fölosztása után a görbe vonalak közül kört, kerületet, körkombinációkat, hurok- és csigavonalakat rajzoltak a hallgatók; az ügyesebbek mindjárt ezekből összealkotható kisebb tervezeteket készítettek. Végül a zárt levélformák és a magyar díszítő stílus legegyszerűbb elemeinek megismertetésével a rendelkezésre álló idő kimerítettett. Mindjárt a tanfolyam kezdetén a gyakorlottabb rajzolókat a többiektől különválva egy haladó csoportot képeztek: Szabó Antal, Thoroczky Béla, Lengyel Sándor, Örmény Károly, Biró Gyula, akik a magyar stílus elemek gyűjtésével készültek elő a tervezetési feladatokra, melyek a jövő tanfolyam feladatait fogják képezni. Vasárnaponként felváltva egy-egy órán át a mértan és a stíltan bevezető része adatott elő. Tekintve a rendelkezésre álló csekély óraszámot és hogy a hallgatók legnagyobb része a rajzban majdnem teljesen járatlan volt, a tanítás látható eredménye nem lehetett nagy, de a belső érték kétségbevonhatatlan, miután a rajzolókat túlestek a kezdet nehézségein és ha a félesztendei szünetelés alatt, gyakorlatuk közben a szerzett rajztudás hasznos voltát belátják, a jövő októberben megnyíló folytatólagos kurzuson bizonyára igyekezettel és munkakedvvel fognak résztvenni.

2. **Tipográfiai vázlatkészítés.** Tanította *Kahlfürst Imre*, 1906 január 15-től május 6-ig, minden hétfőn este két óra hosszat.

E tantárgy keretében előadó gyakorlati példákkal bizonyította: mily előnyös és hasznos a vázlatkészítés akár magánhasználatra, akár a megrendelő részére. Azonban ismertette lett első sorban, hogy mit kell a szedőnek figyelembe vennie kiadott munkájánál, vagyis: hogy tisztában kell lennie azzal, mily célt akar szolgálni készítendő munkája. Ezt tudva, hozzáfoghattunk a vázlatkészítéshez a megadott papirosnagyság sík felületének sorokkal és — ha a szükség kívánta — körzetekkel való díszítésével. A fő feladat mindig a sorok izléses és helyes csoportosítása volt, mert a könyvnyomdászati munkáknak az a sajátsága manapság, hogy a jól és helyesen fogalmazott és a papiros sík felületén ügyesen és célszerűen elrendezett szöveggel kell a szemlélő figyelmét felkölteni, és mintegy lelket önteni a nyomtatványba, hogy így a maga valóságában beszélhessen az olvasóhoz. Azonkívül a díszítő anyagnak milyen arányban való szükségességéről is szereztek némi ismereteket a hallgatók; megtanulták például, hogy csak ott használjanak körzeteket, ahol a hely engedi, őrizkedve attól, hogy a szöveg rovására fölösleges díszlet nyomják agyon a manapság már jobbára dekoratív hatást elért szép metszésű betűket. Körzetből mindig keveset és okszerűen használjunk föl; csinján bánjunk velük, mert a jól csoportosított szöveget is elronthatja a cifrasággal zsúfolt keretezés. Nagy akadályba és nem kis fáradságba került, amíg egyesekkel meg lehetett értetni annak a munkának az előnyét, ha minden egyes nyomtatványnál már előre leszedjük a fő sorokat és csak ezután szedjük magát a körzetet. Mert itt még az a divat járja, hogy először a körzetet rakjuk fel és csak ezután szedjük bele a szöveget. Az ily munka mindenestre időt rabló és amellet nem is célszerű, mert hiszen a megrendelő nem a nyomda szép díszítő darabjaiért rendeli meg nyomtatványszükségletét, hanem hogy az ő gondolat kifejezése kellőképpen érvényesüljön az azt közvetítő nyomtatványon. Ismertettük továbbá a könyvnyomdai díszítőanyagainkat is, még pedig három részre osztva: 1. geometriai, 2. szerves ornamentika, és 3. geometriai formákba szorított szerves ornamentika. Vázlatpapirost ciceróra beosztottat, áttetszőt használtunk, amelynek használhatósága e tanfolyam hallgatóinak munkáinál is beigazolást nyert. Gyakorlati oktatást is tartottunk, nevezetesen Sztupjár István és Ajtai R. Albert urak nyomdáiban egy pár estén át.

Színes vázlatokat készített számtalant Lengyel Sándor, kettőt Thoroczky Béla, egyet-egyet Nusz-bächer Jakab és Kovács Gyula; a hirtelenében

papírosra vetett vázlatok készítésében összes hallgatóink résztvettek, s e vázlatoknak száma meghaladja a 200-at.

***

3. Alapnyomati lemezek vésése. Tanította *Szabó Antal* 1906 jan. 15-től május 6-ig, minden szerdán este két óra hosszat.

A lemezvágás iránt ma a gépmesterek és szedők egyaránt érdeklődéssel viseltetnek, hisz nincs messze azon idő, mikor — mint jelenleg a fővárosi nyomdák legnagyobb részében — a vidéki nyomdatulajdonosok is meg fogják kívánni azt, hogy mesterszedőjük tervező-képességgel birjon s a neki kiadott, izlésesebben kiállítandó bármily nyomtatványok szedését önmaga tervezze és színezzze is. De nemcsak ez fogja képezni a mesterszedő dolgát, hanem a szükséges alapok lemezeinek elkészítése is, úgy hogy a gépmesternek tulajdonképpen csak a gépek kezelése s a nyomtatás technikája marad meg munkakörül.

A jobb nyomtatványok díszítésén kívül nagyon sokszor fordul elő, különösen kisebb nyomdáknál, a véső-munka ismeretének szükségessége. Csupán egy példát említünk: mikor valamely plakát fősorát el kell ismét osztanunk, mert betűi hiányosak. Pedig az a sor talán igen jól megfelelt volna, de hát nem volt alkalma az illető szedőnek azt is megtanulni: hogyan lehet a fabetű képét egy más megfelelő nagyságú fabetűnek a hátára, esetleg alapnyomati lemezre átvinni és aztán szépen, egyszerűen kivágni.

Szakkörünk budapesti tanfolyamvezetőségének figyelme arra is kiterjed, hogy a tanfolyamok hallgatóival a nyomdászat ama mesterfogásait is megismertesse, amelyeket a mindennapi munka nem hoz magával és így alkalma sincs mindenkinek arra, hogy ezek elkészítési módját még csak lássa is. Ez áll az alapnyomati lemezokről is. Midőn tanfolyamunk első előadása kezdődött, előadó azt tapasztalta, hogy a hallgatók némelyike Mäser-féle lemezt addig nem is látott és valami rendkívül nehéz munkának vélte annak a kivésését. Munka közben önmagától megszűnt eme vélemény és az ambíciózusabbak a legszebb eredményeket mutathatták fel kurzusunk lezárásakor.

A hallgatók véste lemezek száma különben 88; ezek közül vésett: *Lengyel Albert* 3, *Kahlfürst Imre* 4, *Erdődi Gyula* 5, *Nuszbächer Jakab* 7, *Bencze János* 6, *Rossmann Sámuel* 9, *Bálint Ödön* 3, *Egri Lajos* 6, *Farkas József* 4, *Babágh József* 4, *Thoroczky Béla* 4, *Linthaler Jenő* 2, *Kujedán Gyula* 8, *Jaskó János* 2, *Kupferstein Lőrinc* 3, *Csala J. Lajos* 2, *Hammerschmidt Henrik* 2, *Schwartz József* 5, *Geréb József* 3, *Örmény Károly* 1, *Biró Gyula* 1, *Török László* 1, *Albert József* 1, *Kiss Árpád* 1, *Lengyel Sándor* 1 lemezt.

4. Könyvszedés. Tanította *Lengyel Albert* 1906 jan. 15-től május 6-ig, minden pénteken este két óra hosszat.

A könyvnyomtatás egyik legszebb s így legnehezebb ágát a tulajdonképpeni könyvkészítés képezi. Alapos tudást, széleskörű ismereteket és ugyanoly szépérzékét kíván, mint akár a mesterszedés.

Előadó 6 elméleti, 8 elméleti és gyakorlati és 2 puztán csak gyakorlati órán kísérelte hallgatóival megismertetni a modern könyvkészítés technikájában kifejeződött *szokásokat* és az előkelő hazai meg külföldi e tárgyú szakírók, akademikus művészek által megállapított és a használat által szentesített *szabályokat*.

Ha a történelem lapjaihoz fordulunk, világosan látjuk, hogy a modern könyvkészítés nem egyéb, mint az inkunabuláknak, a bölcöskorabeli nyomtatás e reánk maradt példáinak utánzása. Az első könyvnyomtatók ugyanis, hogy a sikeres versenyt felvehessék az azidőben magas tökélyen álló kézzel írott, helyesebben rajzolt kódexekkel, melyeknek rajzolói — a barátok — mindenesetre fejlett ízléssel bírtak, kényszerítve voltak munkájukon ugyanazokat az esztétikai elveket érvényesíteni, mint amazok. Bizonyítja ezt már Gutenbergnek valamennyi munkája, de leginkább a 641 lapból álló, két foliás kötetet tevő negyvenkétsoros bibliája is.

Hogy később beállott a hanyatlás korszaka, amely csaknem a mult század utolsó évtizedéig tartott, — ha a könyvnyomtatás versenytárs nélküli voltát tekintjük — az csak természetes. Tehát a *modern* könyvkészítést csak a mult század 90-es éveitől datálhatjuk s ha fejlődését tekintjük, meg lehetünk elégedve az elért eredményekkel. Ekkor kezdődött meg az a hatalmas forrongás, mely a könyveknek művészi szellemben való elkészítését eredményezte. E mozgalom szellemi megindítója — mint tudjuk — az angol *John Ruskin* volt, a könyvnyomdászatba való átvivője pedig *William Morris*, ki aztán visszatért a századok előtti könyvkészítési modorhoz, sőt betűit is azokhoz hasonlóan készítette el. *Morris*-nak a köréje csoportosult művészekből egész iskolája lett, kik mindenben igyekeztek utánozni, fejleszteni és hirdetni a mester tanításait. Ezeknek, meg követőiknek a munkásságából ma már lesűrhetjük a modern könyvkészítés technikájának esztétikai szabályait.

*

A papírosgyárak versengése létrehozta a legkülönbözőbb papírosformátumokat, melyek a kolumna nagyságának meghatározásához eddig általánosan használt u. n. arany-metszés (*sectio aurea*) alkalmazását egyenesen lehetetlenné tették. Az alakzat meghatározását már a szedés megkezdése előtt kell elvégeznünk, még pedig úgy, hogy minél több

margót hagyva, az eredeti papirosalak két egymással szemben fekvő oldalára fölrajzoljuk azt.

Alul s a két szélén valamivel több margót hagyunk; megkívánja ezt a két szemben fekvő oldal együttes benyomása, valamint az, hogy az olvasó, ha a könyvet kezében tartva olvas, ujjaival az alsó sorokat el ne fedje. De megkívánja ezt az optikai csalódás elkerülése is. Ha ugyanis magasságban pontosan a középre vennők a kolumnát, mindannyiunknak úgy tetszene, mintha az a papiros közepénél lentebb állana.

Külön előadás keretébe tartozik a könyvszedés ismertetése. Itt csak a könyvkészítés rövidre fogott ismertetésével foglalkozhatunk, mely a tulajdonképpeni tördeléssel veszi kezdetét. Fontos tudnunk, hogy minden oldal a papiros széleivel párhuzamosan futó négyszöget *kell* hogy képezzen. Csak az egyes fejezetek vagy részek kezdeténél és végénél ütközik ez némiképpen nehézségbe. Diszesebb könyveknél, melyeknek szelleme megengedi a dekorálást, könnyen elkerülhetjük ezt a fejleceek alkalmazásával, csak vigyázzunk arra, hogy a dísz tulajdonképpeni felső része — tehát leszámítjuk az esetleges „hús“-t — ott kezdődjék, ahova különben a szövegoldal első sora felső részének esnie kell. Ha fejleceket nem alkalmazhatunk, szedjük magát a fejezet-címet — bármily szokatlannak tetszik is — mindjárt a kolumna felső külső szélére. Minthogy az üres oldalak használata a modern könyveknél tiltva van, a páros oldalon bal, a páratlanon pedig jobb oldalra tesszük ezeket. (Vákátok alkalmazása csak a címoldalak után van megengedve, ahol aztán már elkerülhetetlenek.) Ha az egyes fejezetek vagy részek végei nem töltenék meg a rendelkezésre álló kolumna négyszögmereteit, illusztrált munkánál a záró dísz, dekorált munkánál valamely a betű stíljéhez alkalmazkodó ékítmény megfelelő alkalmazásával, jegyzetektől kísért műnél pedig a jegyzeteknek a kolumna alján — nem mint eddig szokásban volt, mindjárt a szöveg után — való elhelyezésével segítünk ezen.

A címek, díszek, ábrák, képletek és jegyzetek pontról-pontra átszámítandók, hogy azok a szöveg megfelelő betűnagyságának bizonyos számú sorait foglalják el. Ezáltal egyöntetűek lesznek az oldalak

s ami fő: elérjük azt, hogy az egyik oldal sorai pontosan fedik a másik oldal megfelelő sorait.

Az oldalszámozásnál követendő eljárások közül csak azt emeljük itt ki, hogy alul középre csak akkor kerül a pagina, ha az oldal teljesen határolva, bekerítve van, vagy pedig ha a lapszámot vonal vagy ornamentummal telt sorrá egészítjük ki s így belevonjuk az oldal négyszögébe. Ha a számzás fönt történik, fejleces, fejezetcímes oldalról le hagyjuk azt. Az élő oldalszámzásnál eltérhetünk az eddigi szokástól, hogy a páros oldalon az író nevét, a páratlanon pedig a közlemény címét alkalmazzuk. Ez így már csak azért sem lehet szép, mert legtöbbször sok tagból álló cím és rövid név, vagy túlhosszú név és rövid címek váltakoznak a kolumnák tetején. Sokkal szebb, ha mindkét oldalon a szerzemény címét alkalmazzuk, apró kapitális betűkből szedve, mely alól elhagyjuk az összbenyomást amúgy is bántó vonalat vagy ornamentumot, mert a négyszögesítést — a két egymással szemben álló oldalt tekintve — az oldalak külső szélein álló paginák amúgy is kellőleg érvényesítik. Így nemcsak összhangot nyerünk, de elkerüljük azt is, hogy a szerző neve nem szerénytelenkedik minden oldal tetején.

Ha táblázatos kimutatás fordulna elő, igyekezzünk a betű alapvonásával egyenlő képű vonalakat használni.

Kerüljük tehát a keret- és fekete léniai alkalmazását. Könyvekben legszebb a tompa-finom vonal használata, már tudniillik ha — mint legtöbbször — ez a vastagság egyezik a betű alapvonásaiéval. Természetes, hogy ha a könyv szövegbetűje sötétebb (u. m. Ver Sacrum, Eckmann, Makart, Behrens, Mercedes, Corvinus stb.): vastagabbakat is használhatunk. Az ív első oldalán alkalmazandó normát és az első meg a harmadik oldalon levő szignaturát ne eresszük soha ki teljes szélességre, hanem mindegyiket — az adott viszonyokhoz mérten — húzzuk valamivel beljebb.

A címlapoknál nagyban szokás, hogy a főcím szedését borítékcímül is alkalmazzák, de ez nem helyes, mert a főcím komolyabb kiállítást kíván, míg a borítékcímnek inkább reklámszerűnek kell lennie.

Szabadalmazásra bejelentett szaktalálmányok.

La Société Anonyme des Plaques et Papiers Photographiques, A. Lumière et Fils Lyon-Monplaisirben. Eljárás közvetlenül megfeketedő fényképezési papiros előállítására. Brómezüstöt, klórezüstöt vagy más oldhatatlan ezüstókat tartalmazó emulziókhöz redukáló szer gyanánt az aromás sorozat fenólszerű származékait adjuk. Bejelentve 1905 október 19-én L. 1788. szám alatt.

Linotype and Machinery Limited cég Londonban. Eljárás és berendezés linotype-gépeknél ugyanarról a szedésről különböző hosszúságú sorjegyek öntésére. A sort lehetőleg sűrűen s rövidebb hosszúságban szedjük és a sortartóban egy kitöltő darabot helyezünk el,

mely azt kellően megrövidíti és azután az átvitt sort a rövidebb hosszúságnak megfelelően arányosítjuk; a sort aztán öntjük és öntés után a kitöltő darabot a sortartóból eltávolítjuk, majd a sort a nagyobb hosszúságra arányosítjuk és a hosszabb sort öntjük. Bejelentve 1905 december 20-án L. 1828. szám alatt.

Poulsen Károly gyáros a Koppenhága melletti Valbyban. Aranytartalmú, önmagától színeződő másoló papiros. Az aranyat valamely festékanyaggal, mint metilbolyával, fukszinnal vagy effélével együtt oly ezüsttartalmú emulzióban tartalmazza, melyben az ezüst részben cianhoz van kötve. Bejelentve 1905 szept. 29-én P. 1919. szám alatt.

A Franklin-Társulat.

Azon alkalomból, hogy a Franklin-Társulat nyomtatványaiából Szakkörünk kiállítását rendezett január 21. és 28-án, Magyarország e legnagyobb grafikai vállalatának vázlatos történetét is megszereztük közzététel végett, helyszűke miatt azonban csak jelen számunkban adhatjuk le a következőkben:

A Franklin-Társulat üzletének eredete 1715-re vihető vissza. Bölcsője Pozsonyban, a magyar országgyűlés székhelyén állott. Megalapítója Royer János Pál, salzburgi származású nyomdász volt, ki a fenti évben telepedett le Pozsonyban. Royer valószínűleg az akkori salzburgi protestáns-üldözések elől menekült a liberálisabb Magyarországra, noha protestáns ember létére itt is elég baja akadt, mert a nagyszombati jezsuita-nyomda nagy akadályokat gördített letelepedése elé, s csakis ezek elhárítása és kitartó küzdelmek után, vagyis 1720-ban nyerhette meg a helytartóságtól a szabadalmat a nyomdaipar üzemére. Nyomdája hamar fellendült s III. Károly király Royert külön privilégiummal tüntette ki. 1730-ban már megvásárolhatta a puchói Chrastina-féle nyomdát, kibővítvén így üzletét az ország egyik legnagyobb nyomdájává. Pesten fióküzlete is volt. Meghalt 1737-ben.

Royer Pál halála után özvegye vezette az üzletet elhunytáig, 1740-ig. Ez időtől az örökösöké, kiktől 1743-ban Royer Ferenc, ettől pedig 1748-ban Royer J. Antal veszi át, ki 1750-ig vezeti azt.

1750-ben Landerer János Mihály bajor származású budai nyomdász veszi meg a nyomdát, ki Mária Teréziától kapta meg a privilégiumot a maga és utódai számára.* Vezetése alatt emelkedett az üzlet az ország legnagyobb és legtekintélyesebb nyomdájává és kiadó-üzletévé. Ő volt az, ki a Landerer-családot patriciusságra emelte s akinek II. József a műveltség terjesztése körüli nagy érdemeiért a magyar nemességet és a fűskúti birtokot adományozta, melyért Landerer 42.000 forintot készpénzben legott lefizetett.

Már elődje Royer s utána Landerer adták ki a pozsonyi országgyűlés alkotta latin nyelvű törvényeket (Articuli diaetales Posonienses). E mellett Landerer bámulatos vállalkozási szellemet tanúsított a magyar irodalom fejlesztése dolgában, s alig volt korának kimagaslóbb irodalmi terméke, mely nem az ő kiadása lett volna. Elvégre is kicsiny lett neki a határszéli Pozsony, s 1775-ben megvette a kassai jezsuita-nyomdát, 1784-ben pedig a rokona Landerer Katalin által bérben birt Royer-féle pesti

fióküzletet. Most már három helyről szolgálta az irodalmat és nyomdászatot, éles ésszel, nagy erélyvel és körültekintéssel egész 1795-ig, amikor 70 éves korában a halál véget vetett fáradhatatlan munkásságú életének. Pozsonyi üzlete 44, a kassai 20, a pesti 11 évig állott fönn az ő vezetése alatt.

Fia és utóda, Landerer Mihály, még apjánál is nagyobb barátja volt a magyar irodalomnak. Korának magyar írói lelkesedéssel emlegetik őt, mint tehetős és bőkezű mecénásukat.

Üzletének élénkségéről tanúskodik, hogy pl. csak Pozsonyban nyolc sajtója dolgozott s hogy öngyártotta papirosra nyomtatott, melyet ó-turai papirosmalma szállított. A kassai üzletet egyik rokonának, Landerer Ferencnek adta át 1798-ban, maga pedig annál nagyobb eréllyel élt pozsonyi és pesti üzleteinek. Tevékenysége csak rövid tartamú volt, mert 1809-ben elragadta a halál.

Fia Landerer Lajos kiskorú lévén, csak 1824-ben vehette át az üzletet, s annak súlypontját Pozsonyból Pestre helyezvén, méltó követője lett apjának. Alapos ismeretekkel rendelkezve, élénk érzéke volt a célszerű újítások iránt. 1833-ban ő hozta be nálunk a Congreve-nyomást, guillocheozást meg az irisz-nyomást és stereotípiát is rendezett be. A legjobb külföldi minták, kitünő festékkezelés, értelmes munkások híressé tették intézetét a színes nyomtatás terén. A nemzeti színház első előadásának háromszínű színlapját ő nyomtatta s az eddig külföldről rendelt színes címkék nyomtatását ezentúl ő végezte.

1840-ben társas viszonyba lépett Heckenast Gusztáv könyvkereskedő és kiadóval s a cég „Landerer és Heckenast” lett. Heckenast akkor már az ország legtekintélyesebb könyvkiadója volt. Kiadványainak nyomtatása állandó munkát biztosított a Landerer-nyomdának.

Heckenast Gusztáv üzletének eredete Kassára vezet, mert ő vette át Wigand Ottó üzletét, melyet ez 1816-ban ott alapított, s melyet később, 1827-ben, Budapestre helyezett át. Kazinczynak barátsága nemes hatással volt a fiatal göttingai könyvvarásra, Wigandra, aki azonnal megszerette új hazáját és irodalmát, sőt annak csakhamar számot tevő tényezője is lett s rohamosan hódította meg magának az irodalmi körök és a nagy közönség rokonszenvét. És méltán, mert az első magyar lexikon, az „Esméreték tára” kiadása, az akkori szerény viszonyok közt vakmerőség számba ment. A fiatal német könyvvarús példát adott a magyar hazafiságból s a nemzeti ébredésnek ő volt irodalmi szócsové. Számos kis és nagy munka hirdette tevékenységét: Széchenyi, Kisfaludy Sándor, Majláth János és

* Született Budán 1725-ben, mint Landerer János budai nyomdász egyik fia. Az apa 1723-ban Budán nyitott nyomdát, az elsőt a törökök kivonulása után. Ő volt a család magyarországi megalapítója, de üzlete (ma a Bagó Márton-féle) nagyobb jelentőségre sohasem emelkedett.

mások munkái, köztük nem egy politikailag kompromittáló irat is. A cenzura nem is nézte jó szemmel ezt a „rebellis könyvkiadót“, aki a legszigorúbb tilalom dacára elég vakmerő volt Lipcsében kinyomatni Wesselényi Miklós „Balitéletek“ című könyvét (a címlapon „Bukarest 1833“) s azt be is csempészni, sőt azon túl is adni. Nem csoda tehát, ha az év egyik napján Wigand ellen elfogatási parancs adatott ki. De ő elég jókor neszét vette a dolognak, s üzletét rögtön átadva sógorának, Heckenast Gusztávnak, még az éjjel menekült s Lipcsében telepedett le.*

A fiatal Heckenast az átvett üzletet ép oly erélyvel folytatta, mint elődje, s nagy virágzásra is emelte. Könyvkereskedése és könyvkiadó üzlete nagy hírnévre vergődött, s ő mind élénkebben érezte egy nyomda hiányát. Ez vezette őt arra, hogy 1840-ben Landerer Lajos nyomdász-cégébe társkép belépjen.

Az üzlet fejlődése ezáltal fordulópontra jutott, mert ez volt az első lépés a régibb Landerer-cégnek a Heckenastéba való beolvasztására. Heckenast legott átvette a Landerer-cég üzleti vezetését is, míg Landerer a nyomda technikai vezetését tartotta meg. 1844-ben mindketten hosszabb tanulmányutat tettek Angol-, Francia- és Németországban meg Hollandiában, ahonnan a nyomda-ipar legújabb vívmányait hozták magukkal. Behozták az angol betűminták matricáinak teljes garnitúráját, Londonból egy Columbian-sajtót, ólommetező gépet, szóval ami hasznosat odakünn csak láttak és tapasztaltak. Már 1841-ben megalapították a Pesti Hirlapot, megnyervén szerkesztőül Kossuth Lajost s az ő sajtójuk alól láttak napvilágot a szabad sajtó első termékei: a „Tizenkét pont“ és a „Talpra magyar“. De az ő sajtójuk nyomta a Kossuth-bankókat is, melyeknek tökéletes tipográfiai kivitele ma is elismerést érdemel. 1848-ban Heckenast könyvkereskedését Edelman Károlynak adta el, de a Wigandtól átvett kiadó-üzlet kizárólag az övé maradt azontúl is. Ennek cége „Heckenast Gusztáv“, a nyomdáé — mint említők — „Landerer és Heckenast“ volt. Landerer Lajos ez időtájt elkezdett betegeskedni s hosszú, fájdalmas kór után 1854-ben meghalt. Heckenast Gusztáv most már egyedül vezette az üzletet, társas viszonyban az örökösökkel 1863-ig, amikor ez a társüzlet teljesen beléolvadt a főüzletbe.

Az ily módon egyesült két nagy üzlet Heckenast céltudatos és erélyes vezetése alatt az ország első irodalmi intézetévé fejlődött s ezt a szerepet megtartotta továbbra is.

1873-ban Heckenast Gusztáv üzletét és házát eladta a külön e célra alakult részvénytársaságnak, mely méltó jellegét vélt találni a „Franklin“ névben,

* Az általa ott alapított üzlet „Otto Wigand“ céggel még ma is fennáll.

egyfelől, mert az átvett üzlet alapítási ideje ép összeesik a nagy amerikai demokratának — 1718-ban — a nyomdász pályára lépésével, másfelől pedig, mert Franklin Benjamin volt a közhasznú ismeretek népszerűsítésének legavatottabb munkása és terjesztésüknek legnagyobb apostola. Az ő tevékenysége jelképes és irányadó egyaránt, s az ehhez való ragaszkodás nyert külsőleg is kifejezést, midőn az intézet a Franklin-Társulat nevet vette föl.

Mióta részvénytársaság, az üzlet jelentékenyen fejlődött. Nyomdájában a Landererek régi tradíciója: hazánkban a tipográfiai jó izlésnek biztosítani minél nagyobb tért, erőteljesebb ápolásban részesül, mint valaha. Közkeletű szójárassá lett a magyar sajtóban a „Franklin-Társulatnál megszokott izléses kiállítás“, s e nyomda fő törekvése ma is az, hogy ne csak igazolja ezt a kedvező vélelmet, de állandóan rá is szolgáljon.

Nem kisebb jelentőségű a Franklin-Társulat, mint könyvkiadó. Bár ez üzlete kiterjeszkedik az irodalom minden ágára, kiadványai megválasztásánál mégsem a várható üzleti siker az irányadó s gyakran inkább lemond erről, semhogy irányuknál fogva kifogásolható, vagy a jobb irodalmi izlésnek visszatetsző munkákkal szaporítsa kiadványait. Már elődei jó példával jártak ebben előtte, úgy Landererek, mint Wigand, ki nagyszabású koncepcióknak volt az embere, mire példa volt a nagy, tizenkétkötetes „Esméreték tára“ (az első magyar lexikon). Ezen a csapáson haladt Heckenast is nagyjelentőségű vállalataival, minők a Toldi Ferenc-féle „Magyar nemzet classikus írói“, Jókai és Jósika munkái, Horváth Mihály nyolc-kötetes „Magyarok története“ és több, a kötetek egész sorozatára terjedő gyűjteményes vállalat. A Franklin-Társulat fejlesztette ezeket, sőt újakkal megtoldotta, melyek közt első helyen kell említenünk az 1875-ben Gyulai Pál által megindított „Olcsó könyvtár“. Ez ma már 1200 számra terjed s maga egy kis irodalom. A tanügyet szolgálja a „Jeles írók iskolai tára“ (eddig 70 kötet), a tudományt a „Filozófiai írók tára“ (eddig 15 kötet), a „Görög és latin remekírók“ magyar (20 kötet) és kétnyelvű kiadása (20 kötet), valamint a „Régi magyar könyvtár“ (19 kötet). Nagyobb szabású vállalatai közül legújabbban kimagaslanak még: a húsz-kötetes millenniumi kiadványa, a „Magyar törvénytár“ (Corpus Juris) 1000-től 1895-ig és a 12 vaskos kötetre terjedő s egy másik kiadó céggel együttesen kiadott „Képes világtörténet“.

Legújabbban a népies irodalmat tette gondozása tárgyává, különösen népkönyvtárak létesítése által. Ily községi népkönyvtárt a legközelebbi multban közel 800-at állított fel az ország minden részében. Ez üzletág nagyobb föllendítése érdekében 1895-ben, megvásárolta Méhner Vilmos könyvkiadó üzletét

miáltal a népies iratok és gondosan szerkesztett népnaptárak nagy sokasága mellett birtokába kerültek Vörösmarty, Tompa, Garay és Vas Gereben munkái, valamint a nyolc-kötetes Ribáry-féle „Képes világtörténet“. A magyar remekíróknak ezt a fokozatos megszerzését betetőzi Arany balladáinak Zichy Mihály által illusztrált albumszerű fényes kiadása, valamint Arany János munkáinak megvétele Ráth Mórtól, s kiadói jogának örök áron megváltása özv. Arany Lászlónétól, úgy hogy most már jóformán összes remekíróink egyesítve vannak a Franklin-Társulat tulajdonában. Ennek folytán 1900 végével el is határozta a „Magyar költők“ 50-kötetes egyöntetű összkiadását, amely nagy-szabású vállalat a magyar irodalomnak kétségkívül diszére fog válni. A magyar költők e gyűjteményének közvetve kiegészítője a „Magyar Shakespeare“, mint a magyar költők örökbecsű műfordítása. Kiadói joga az Aranyéval egyidőben szállott át a

társulatra. — Az új század beköszöntésével a Franklin-Társulat súlyban és mennyiségben egyaránt tekintélyes kiadványainak száma megközelíti a 3000-et.

Az utolsó tíz év alatt különösen nagy fejlődést mutat az intézet. A volt Werbőczy-féle nyomda megvételével litográfiai berendezéshez jutott, s ezért a litográfiát is működési körébe vonta. Majd a legmodernebb berendezéssel kromo-foto-cinkográfiai osztályt létesített. Legújabbban vonalzó gépek fölállításával az üzleti könyvek nagybani gyártására is vállalkozik. Maga a nyomda pedig most óriási fejlődésnek néz elébe ama körülmény folytán, hogy a társulat tulajdonába olvadt Lampel-féle kiadóhivatal óriási mennyiségű kiadványait is fogja készíteni. Ezzel az ország legnagyobb nyomdájává és kiadóhivatalává lett ez a virágzó vállalat, amely különben az eddigi jelekből ítélve, még igazi amerikai fejlődésnek néz elébe.

Vegyes közlemények.

Pénztárosunk a nyári hónapokban lakásán tart hivatalos órát (VIII, József-utca 23, II. 18) és pedig minden hétköznapon fél 1-től fél 2-ig.

Mellékleteink. Mostani füzetünkhöz ismét két szedés-mellékletet csatoltunk. Mind a kettő *Spitz Adolf* szakszaktársunk mesterszedési tanfolyamán készült.

Magyar Könyvnyomtatás (gyakorlati oktató füzetek a könyvnyomtatás minden ágazata számára). Ilyen című a füzetes vállalatára Augenfild M. Miksa szaktársunk a következő előfizetési fölhívást bocsátotta ki: „A munkás ereje és öntudata a szakbeli alapos tudásban rejlik; a modern munkafejlődés fokozott igényeket támaszt a munkással, különösen pedig a könyvnyomtatóval szemben; bizony ennek alaposan ismernie kell mesterségét, nincsen megállapodása az önképzésben, hanem folyton-folyvást tanulnia kell. E célt szolgálva, hasznos munkát óhajtok a tanulni vágyó szaktárs kezébe adni: olyan hiánypótló, igazán közszükségletet képező füzetkét, melyből nem akadémikus értékű szórakozást nyer, hanem tanulhat a szó legszorosabb értelmében. A magam elé tűzött feladatot megkönnyíti az, hogy köröm csoportosult a szaktársak színe-java, hogy tudását közkinccsé téve, a szaktársak javára munkásságával támogassa e vállalatot. Hogy a munka célirányos legyen, annak minden részét könyvnyomtatók írják, mert éppen ők legjobban tudják magukat szaktársaikkal megértetni. A füzetkék nyolcadrészt-alakban jelennek meg és minden egyes füzet befejezett egésznek képez, kimerítően tárgyalva — három-négy íven — a maga elé tűzött kérdést. Ára olyannyira mérsékelt, hogy azt bárki könnyen megszerezheti: egy-egy gazdagon illusztrált, esetleg megfelelő műmelléklettel is ellátott füzet előfizetési ára 40 fillér; a megjelenés után 50 fillér lesz a bolti ára. Az első füzet tartalma: „Mit kell a könyvnyomtatónak rajzolni tudnia?“ A *mértani rajz*. Irta: *Mitterszky József*. Számos példával; 28 ábrával és 7 gyakorlati rajzmintával.“ A következő füzetek tartalma ezen az alapon folytatódik és pedig: „A szabadkézi rajz“, „A magyar stílusú rajz“, „A nyomdai

vázlatkészítés“, „Gyakorlati mesterszedés“, „Könyvszedés“, „Alapok vézése“, „Táblázatszedés“, „Illusztrációs nyomtatás“, „A színes nyomtatás“, „A három- és négy-szín-nyomtatás“ stb. — Igen kérem szaktársaimat ez éppen nem haszonlesésből meginduló ideális vállalkozásom támogatására; már az első füzet meggyőződési majd a szaktársakat, hogy a rendkívül mérsékelt árért igazán hasznos, kiválóan gyakorlatias értékű füzetkéket kapnak. A rendkívül mérsékelt ár lehetővé teszi, hogy azt minden segéd és inas egyaránt megszerezhesse, miért is annak minél szélesebb körben való terjesztését kérem. A tiszta jövedelem húsz százaléka a szakszervezeté. Az előfizetési pénzeket kérem nevemre és címemre (Budapest VII, Damjanich-utca 41, I. emelet 13. ajtó) beküldeni, egyben kérem levelezőlapon a megrendelt mennyiséget folyó évi június 10-ig tudatni; előfizetőnek azonban csak azt tekinthetem, aki a könyvecske árát június 30-ig, mint a megjelenés napjáig megküldi. Szaktársi üdvözlettel *Augenfild M. Miksa*.“

A „Patria“ irodalmi és nyomdai részvénytársaság forgalma a múlt esztendőben 578,727.19 koronát tett ki (54,845.90 koronával többet, mint az előző évben). Az osztalék — bár nem kevesebb mint 49,729.83 koronát fordítottak befektetésekre és 49,700.60 koronát a tartalék-alap dotálására — részvényenkint 20 korona (6.6%) lesz, csak úgy mint tavaly. A megüresedett egyik igazgatósági helyre *Elek Emil* ügyvezető igazgatót választotta meg a részvényesek közgyűlése. A jövő évtől kezdve a társaság nem január 1-én, hanem március 31-én zárja le majd az üzletveit.

A Magyar Iparművészet most megjelent folyó évi II. füzetében Radisics Jenő behatóan ismerteti a közelebb már megnyíló Országos Ráth-György-Muzeumot, melynek kiválóbb iparművészeti remekeit számos kép mutatja be. Kriesch Aladár érdekes reflexiókat tesz a legutóbbi karácsonyi iparművészeti kiállításról, Dömötör István Zichy Mihály művészetét a mai művészet szempontjából méltatja, Csányi Károly, Csizik Gyula az újabb

szakirodalom jelesebb műveit ismertetik, a rendkívül tartalmas rovatok pedig a hazai és külföldi iparművészet számottevő mozgalmairól számolnak be. A díszes és magas színvonalú folyóirat a Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak 10 korona évi tagsági díj ellenében illetményként jár. Előfizetési díja ugyanennyi.

Kirándulás külön hajóval. A Könyvnyomdászok Szakköre vigalmi bizottsága 1906 július 1-ére külön hajóval kirándulást tervez Visegrádra, esetleg Nagymarosra. Miután a kirándulás megtartása a jelentkezők számától függ, kérjük a t. tagtársakat, kik részt óhajtanak venni, hogy legkésőbb *junius 24-ig* jelentkezzenek a pénztárosnál vagy a leltárosoknál. A részvételi díj személyenként tagoknak 1 korona, nem tagoknak 2 korona. Gyermekek 10 éven alól felét fizetik. *A részvételi díj a jelentkezés alkalmával okvetlenül lefizetendő*, máskülönben nem is akceptálható.

Debrecen város nyomdavállalata az elmúlt évben 2419 megrendelésre 118.399/35 korona értékű nyomtatványt készített. Az évi mérleg 32.077/27 korona tiszta nyereséget mutat, amelyből összesen 1500 koronát kap a nyomdai bizottság öt tagja, 1500 – 1500 koronát Ember Lajos üzletvezető és Keresztessy István helyettes üzletvezető, s 1500 koronát a nyomdai személyzet. A nyereség többi részét kölcsöntörlesztésre és a tartalék-alapok gazdagítására fordítják.

Madarász Viktor Gutenberg-képe. A következő levelet kaptuk: A napokban Börckel Alfréd „Gutenberg“ című művét lapozgatván, eszembe jutott, hogy a pécsi muzeumban is van egy Gutenberg-kép, melyet ugyan én még nem láttam, de akik látták, azt állítják, hogy érdemes megtekinteni. A Pécsi Naplóban több hír is jelent már meg e képre vonatkozólag; közülök az első (1906 jan. 12-én) a következőképpen szól: „Az elmúlt ősszel a Nemzeti Szalon azzal tisztelte meg földinket, Madarász Viktort — aki a hatvanas évek elején még Párisban is a legtalentusosabb festők között szerepelt, mig eldobva az ecsetet, abba hagyta a művészetet és Budapesten vaskereskedést folytatott — hogy kollektív kiállítást rendezett képeiből. Ekkor látta csak a magyar közönség, hogy mit veszített, amikor Madarász hűtlen lett az ecsethez. A kritika kivétel nélkül a legkiválóbb festők közé sorolta Madarászt. 1860-ban (ez azonban tévedés lehet, mivel a nyomda 1867-ben alapított) bátyja, néhai ifjú Madarász Endre részére, aki könyvnyomdász volt Pécsen a Gyár-utca sarkán és akinek nyomdáját annak idején Taizs József vette meg, Gutenberget megfestette és aligha létezik nyomda, mely ily remek festménnyel adózhatott volna a nyomdaipar feltalálójának. A nyomda eladása után a Gutenberg-kép a festő nővére Madarász Aranka, férjhezett Mikes Józsefné magyar-peterdi földbirtokos tulajdonába ment át, aki azt készségesen átengedte a múlt évi kollektív kiállítás részére, ahol annak egyik díszje volt s ma elküldötte azt Pécsre Reeh György városi tanácsos címére azzal a rendelkezéssel, hogy azt, mint ajándékot, juttassa el a pécsi városi muzeumba. Becesebb ajándékot nem igen kaphatott volna a pécsi muzeum, nemcsak azért, mert a kép Madarász Viktor munkája, aki bár régen elszármazott tőlünk, a Madarász-név ma is nagy becsben él Pécsen, hanem azért is, mivel a képnek jelentékeny művészi értéke van és így nagy mértékben hozzájárul örvendetesen fejlődő muzeumunk színvonalának emeléséhez. Csak az lesz nehéz, hogy az óriási kép részére megfelelő helyet találjanak az ideiglenes muzeumi helyiségekben.“ A Pécsi Napló második híre arról szól, hogy Pécs város tanácsa hivatalosan átvette a képet és Reeh tanácsosnak 150 koronát utalványozott ki szállítási költ-

ségekre és a kép keretének kijavíttatására. A harmadik hír szerint a városi tanács által előlegezett szállítási és keretjavítási költségek megtérítését a Muzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőisége magára vállalta. Végül a negyedik hír tudatja, hogy a keret kijavíttatván, a Gutenberg-kép a muzeumi helyiségben a nyilvánosságnak átadatott. Megjegyzem még, hogy a kép Gutenberget életnagyságban ábrázolja. Itt nehéz vagy talán lehetetlen is bővebb információt szerezni a kép keletkezésére vonatkozólag, mivel a festő nővérén kívül — ki szintén pár óra járásnyira lakik innen — közelebbi rokonok nincsenek. Kiváló tisztelettel: *Fiedler Károly*.

Új grafikai szaklap Magyarországon. A „Buchdrucker - Woche“ írja: „Graphische Post“ címmel Lackinger Károly Temesvárott havonként megjelenő lapot ad ki, amelyet Magyarország és Ausztria minden könyv- és nyomdájának ingyen küldenek meg. Az új vállalatnak remélhetőleg különb lesz a sorsa, mint aminő a boldogult Magyar Grafikus volt. — Az új lapot eddig nem láttuk, a Magyar Grafikus azonban él és virul.

Vogel Károly jubileuma. Ritka szép jubileumot ünnepeltek kolozsvári szaktársaink husvétkor: *Vogel Károlynak*, a Gámán-nyomda művezetőjének 60 esztendő nyomdász jubileumát. Az ünnepelt annyira szeretett tagja a kolozsvári nyomdásztársadalomnak, hogy ünnepéből egész odaadással kivette a részét minden ottani könyvnyomtató. Szaktársai emlékfüzetet is csináltak erre az alkalomra, amelyben Tatai Gyula szép alkalmi költeményén kívül a jubiláns életrajzát is megtaláljuk. Ha valaki, úgy Vogel Károly bizonyára megérdemli, hogy biográfiájának főbb mozzanataival a szaktársak szélesebb köreit is megismertessük: Életrajza szerint a derék jubiláns Kolozsvárt született 1830 április 13-án. A szülei háznál nyert előleges oktatás után a r. kat. iskolában három gimnáziumi osztályt végzett. 1845 augusztus 2-án belépett a liceumi könyvnyomdába tanulónak; azonban négy évi tanuló idejét nem tölthette ki teljesen, mert 1848 november 17-én beállott honvédként és elindult a hadsereggel Csucsára, később a Szilágyságba. Részt vett december 20-án a zsigóúti ütközetben is. 1848 december 25-én este Bem tábornok vezérlete alatt visszaérkezett Kolozsvárra; itt töltött pár napi pihenője alatt fölkereste a liceumi nyomda akkori gondnokát: Bartók Lukácsot, aki elengedve hátralévő tanulói idejét, december 29-én felszabadította azzal a megokolással: „Ha elesel a csatában, ne essél el mint inas, hanem mint segéd!“ Érdekes fölszabadulását követő napon már útnak indult a hadtesttel Beszterce felé, Naszódra. Onnan visszatérve 1849 januárius 13-án beérkeztek Marosvásárhelyre. Három napi pihenés után 1849 januárius 17-én Nagyszében felé indult s aznap délután győzelmes csatájok volt Ny.-Gálfalvánál. Ütközet utáni nap századuk fele visszarendeltetett Gálfalvára Vogel Károlylyal együtt. Földadatuk volt a közlekedés biztosítása, és ott kellett vesztegelniük március végéig, mikor kissé megrongált egészsége helyreállítása végett két heti szabadságot nyerve, visszajött Kolozsvárra. A liceumi nyomdában ugyanakkor nagyon meggyűlt a hivatalos munka, két sajtóját, személyzetét és betűinek nagy részét a kormány Debrecenbe rendelte. Így történt meg aztán, hogy az akkori igazgató: Szentpéteri Imre felszólítására és a térparancsnok: Berzenczey rendelkezésére segített a szedésben junius elejéig. Egy vasárnap reggel aztán, egy volt iskola-farsa felszólítására, ki a Tordáról Magyarországra vonuló 134-ik zászlóaljnál szolgált, beállott e zászlóalj 4-ik századába és dacára a nyomda-igazgató tiltakozásának s a térparancsnok vasbaveretési fenyegetésének, még aznap délután elindult a zászlóalj után. E zászlóaljban

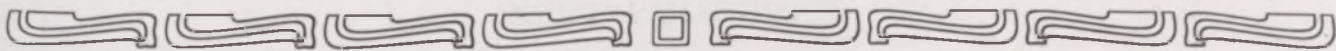

szakaszvezetői rangot viselt. Lementek Szegedre, Bajára, Szabadkára; onnan pedig megint vissza Szegedre, hol részt vett augusztus 2—3-án a szerencsétlen szőregi ütközetben. A veszett ütközet után folyton hátrálva, a feloszlott zászlóaljából századosával és még néhány honvédtársával Világosra jutott, hol a hadsereg még ott levő csapataival együtt lerakták a fegyvert. — A szabadságharc leveretése után Nagyvárad felé indulva, Szalontán az oroszok elfogták, de később szabadon bocsátották. Beérve Nagyváradra, egy szüleivel jó ismerős családnál bujdosott, hol a pincében, hol pedig a szénás padláson rejtőzködve az ellenség elől. Az oroszok visszavonulása után útnak indult Kolozsvár felé, hova csak a rengetegekbeni bujdosás és sok viszontagság után érkezhettek meg. A fáradtság, áruulás folytáni hat heti fogság és a havasokon egy oláh családtól átragadt hólyagos himlő ágyba döntötték, hol hetekig feküdt élet-halál között. Egészsége helyreállta után munkát vállalt a liceumi nyomdában, hol 1850 december 18-ig volt alkalmazásban. 1850 december 22-ikétől 1861 március 10-ikéig pedig Szebenben dolgozott a Steinhauser Tivadar-féle nyomdában. Az úgynevezett alkotmányos éra beálltával néhai Gámán János kolozsvári nyomdatulajdonos által fölszólíttatván, 1861 március 13-án visszajött szülővárosába és belépett a nevezett nyomdába, mint szedő. Azonban Gámán János korán fölismerete Vogel Károly kiváló tulajdonságait s annak mintegy elismerésül bizalmával és barátságával ajándékozta meg és már 1863-ban kinevezte üzletvezető-jének. Azóta nemcsak mint kitűnő szakerő szolgált a társadalmat, hanem mint puritán jellemű ember az egyesületi élet terén is vezető szerepet vitt. Nevezetesen: a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző egyesületének 17 éven keresztül volt — minden díjazás nélkül — pénztárosa; jelenleg pedig pályatársai mint ez egyesület tiszteletbeli elnökét rajongják körül őszinte szeretetükkel.

Betűöntődei ujdonságok. A lipcsei *A. Numrich & Co.* betűöntőde „keskeny kővér modern újságkurzív“ néven Estienne-jellegű új betűfajta hozott forgalomba. Nonpareilletől öt cicerósig 11-féle nagyságban vésték ezt a praktikus betűt, s a bemutatott mintaszedések alapján hirdetések, reklámos nyomtatványok stb. szedésekor valóban jó hasznát veheti neki a könyvnyomtató. A berlini *H. Berthold A.-G.* meg a stuttgarti *Bauer*

& Co. betűöntődek legújabb ujdonságai a szintén Estienne-jellegbe vágó „Corinna“ betűfaj meg egy jeles német rajzolóművész, Hanns Anker által tervezett „Ankerdíz“. Az utóbbi a Biedermeier-stílusra támaszkodik, mintegy modern fölfriessítése annak. Finom fölfogás és kitűnő használhatóság jellemzi az egészet.

Ujtítás a száraz stereotipiai eljárásban. Mint köz-tudomású: a száraz stereotipiai eljárásban nem kefével történik a szedés leformálása, hanem erős-nyomású kalanderrel. A kalander hengere és a száraz matrica-lap közé valamely olyan anyagot kell tennünk, amely megkönnyíti a matrica-lapnak a szedés hézagaiba való bele-nyomódását. Ilyen nyomásközvetítő anyagul eddig rendszerint puha és rugékony nemez használta, amely azonban gondatlan kezelés mellett hamar elveszítette puhaságát, s csomóssá meg itt-ott keménnyé válva, többet ártott a matricának, mint amennyit használt. Puhaságát csak úgy tudta viszonylag hosszabb időig megőrizni, ha használat után mindannyiszor hideg vízbe mártották s aztán szellős helyen megszáritották. Mentől többször ismételték meg minden egyes használat után ezt az eljárást: annál tartósabb volt a nemez. Ha többszörösen elmulasztották: egyszeriben tönkre ment. — Most arról van szó, hogy a nemez helyett ruganyos részecskékből álló porszerű anyagot használjanak nyomásközvetítő anyagul, például örölt meszet, finoman iszapolt kvarcmentes homokot, reszelt kaucsukot stb., vagy — ami eddig a legjobbnak bizonyult — parafa-por. Természetes azonban, hogy az ilyen porfélének a lehető legegyszerűbben kell elosztva lennie a matrica és a kalander hengere között, nehogy a nyomás az egyik helyen erősebb, a másikon meg gyöngébb legyen. Hogy ezt elérhessék, a kalandert olyan szerkezettel látták el, amely a parafa-vagy egyéb port teljesen egyforma rétegben rakja közvetlenül a préselés előtt a matricára, s amely a matricának a henger alatt való elvonulásakor egyszersmind betétül is szolgál. A henger körül e célból tartányt alkalmaztak, amelynek oldalfalai szilárdan vannak a kalanderre szerelve, míg a fenekét egy a henger körül megfelelő távolságban feszítő-hengerektől vezetett végnélküli vékony szövet alkotja. A nyomásközvetítő por ezen a szöveten van s a kalander áthajtása alkalmával egy simító-léc gondoskodik arról, hogy a matrica és a kalander hengere közé mindig teljesen egyforma rétegben kerüljön.

Könyvismertetés.

Derék rokkant szaktársunk, *Frank Lajos*, ismét egy újabb munkájával lepte meg a magyar könyvnyomtatóvilágot. Címe: *Szedőgépek*, egyébként külön lenyomat Molnár Mór „Nyomdaipar Magyarországon“ című lapjából. Az ára azonban nincs a könyvön kitüntetve.

Hálátlan, s a mellett roppant nehéz témát választott megint magának *Frank szaktársunk*. Hálátlant azért, mert ugyan hány olyan nyomdász van széles e Magyarországon, aki mesterségének távolabbi részleteivel is törődnék s szórakoztató olvasmányul nem léha regényeket, hanem szaktörténeti meg hasonló könyveket választana? Nehezet pedig azért, mert az e tárgyról szóló könyvet nem lehet egyszerű „szósz“-szal teletönni, hanem csakis fejtető kutatások, alapos tanulmányozások után sorakoztathatók benne egymásután a mondatok.

Szerző becsülettel oldotta meg a föladatát. Német forrásmunkáiból a gépek minden fontosabb alkotórészét

alaposan megismerni igyekezett, azt jól megértette, s ami a fő: könnyen érthető, sőt sok helyt valósággal élvezetes modorban tálalta magyar olvasói elé. Ennek következtében könyve nem is olyan száraz olvasmány, mint az ember első pillanatra hinné, hanem van legalább is annyira érdekfeszítő, mint akárhány úgynevezett népszerű tudományos munka. A minuciózus részletekkel nem sokat törődött, mert hiszen nem gépészmérnökök, hanem nyomdászok számára csinálta a könyvét.

És mégis: csodálkoznunk kell ama bátorságon, amellyel szerző e tanulmányába belefogott, s azon a szívósságon, amellyel annak a 114 szedőgépnek főbb szerkezeti vonásait, s működésök alapelvét megérteni igyekezett. Hiszen már előre is tudhatta, hogy tömérdek fáradságot vállal magára az anyagi haszonnak minden legcsekélyebb kilátása nélkül. S ha kéziratát véletlenül nem sikerül elhelyeznie a vidéki nyomdatulajdonosok lapjánál, s

maga találja kiadni: tizedrészét sem tudja behajtani a kész kiadásainak.

Pedig hát nyilvánvaló dolog, hogy szakirodalmunknak a könyvnyomtatás meg a rokon szakok egész birodalmára ki kell terjednie, nem pedig kizárólagosan a mesterszedési témákon rágódnia. Hiszen e ponton már szinte túlprodukción állott be, s az e tárgyú újabb értekezésekben alig-alig akad olyan gondolat, amelynek a mását meg ne találhatnók néhány év előtti szaklapjainkban. S e részleges túlprodukción mellett a mester-

ségünk fő-fontosságú részét tevő sok egyéb munkakör irodalma meglehetősen el van hanyagolva.

Szép érdeme Frank szaktársnak, hogy a szedőgépek történetjének megírásával szakirodalmunk egyik régi kedves témáját újra föllevenítette. De hogy fáradozásának valami csekély jutalmát is élvezni fogja: nem igen hisszük. Ha csak a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége kebelében alakult irodalmi bizottság nem támogatja őt valamicske anyagi siker elérésében?!

X.

Nyomtatványok bírálata.

Müller Sándor szaktársunktól, a Fuchs-nyomda akcidents-szedőjétől vázlatainak meg nyomtatványainak csinos kis gyűjteményét kaptunk megtekintés végett. Csupa praktikus kereskedelmi nyomtatvány és alkalmi munka, s valamennyi magán viseli egy bizonyos eredeti gondolkodásnak a jellemző vonásait. Különösen szép közöttük László Adolf miskolci nyomdatulajdonos mintakönyvének a címlapja, valamint a budapesti Thália- meg a miskolci Löwy-nyomdában készült némely nyomtatvány is. Munkáiból ítélve, Müller szaktársunk az alapnyomati lemezek készítésében és a magyar-stílusos tervezésben is eléggé jártas.

„Debrecen város nyomda-vállalatának zárószámadása az 1905. évről” címmel csinos füzetet láttunk a napokban. Természetesen a debreceni városi nyomdában készült. A szövegbetű végig „Corvinus”; a papiros recés merített, kivéve a borítékát, amely sötétzöld színű és ripacsos, fehér nyomással. Az egész füzet jó bizonyítéka a debreceni nyomda nagy üzemképességének és vezetői szakképzettségének. Arra az egyre azonban szerfölött kíváncsiak vagyunk, hogy micsoda technikai nehézségek következtében kényszerült a boríték nyomója a fehér

szint oly hatalmas nyomással a papirosba préselni. Amennyiben e kérdésünkre feleletet kapnánk: igen érdekes eszmecsere kerekedhetnék ki a dologból.

Vogel Károly életrajza. Hatvanéves nyomdászága alkalmából kiadta a jubileumot rendező bizottság. Kolozsvár, Ajtai K. Albert nyomása. Splendid, bőségesen vákátózott 36-oldalas füzet. Külső-belső kiállítása egyaránt gondos, s különösen a boríték háromszínű nyomása nagy dícséretet érdemel.

Boda István marosvásárhelyi nyomdásztanulótól egy csomó akcidents nyomtatványt kaptunk a következő levél kíséretében: „Kérem szépen a küldött munkákat megbírálni, s a Grafikai Szemle — amelynek előfizetője vagyok — legközelebbi számában tudatni, hogy felszabadulhat-e ezekkel a munkákkal egy tanuló; mert az időm f. évi szeptember 15-ikén telik ki, s a főnököm azt mondja, hogy akkor csak fel kellene hogy szabaduljak, de ha ő akarja: még egy évet úgy rám sóz a hatóság, mint a pinty! Ezeket a munkákat Verrasztó Mihály gépmester úr felügyelete mellett készítettem.” — Szívesen konstatáljuk, hogy a beküldött nyomtatványok több mint a fele szedés és nyomás tekintetében egyaránt elég jó.

Hivatalos rész.

Választmányi ülés 1906. évi május hó 18-án.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Löwy Salamon I. alelnök, Fuchs Zsigmond II. alelnök, Morócz Jenő I. titkár, Bozsik István pénztáros, Sarlós Lajos ellenőr, Boros Dezső II. leltáros, továbbá Bauer Henrik, Gyöngyösi Sándor, Kún Kornél, Novák Alajos, Novitzky N. László, Prüner Arnold, Radnai Vilmos, Spitz Adolf és Szabó Róbert választmányi tagok. Igazolva távol: ifj. Aigner Antal II. titkár, Hahn Mór I. leltáros, Stalla Márton, Stefáni József és Szeniczai Mihály választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatik és hitelesítettik.

Miután az Iparoskör aug. 1-ére felmondta a körhelyiséget, pénztáros előterjesztésére a választmány jóváhagyja a bőrdüzsök, nyergesek és szíjgyártók szakegyesületével létrejött megállapodásokat, melynek értelmében évi 350 koronáért engedi át nevezett egyesület a Kör számára helyiségeit. Együttal tudomásul veszi pénztáros jelentését az épülő nyomdászaházban lefoglalt helyiségekről s megbizzza őt és Gyöngyösi Sándort, hogy a feloszló Iparoskör berendezéséből egy billiárdot és megfelelő számú székeket az új helyiség számára méltányos áron megvehessenek.

Kovács Antal szakköri tagnak hosszas betegsége alatt felgyűlt tagdíjhátralékait a választmány elengedi.

Krecsányi Ignác színigazgató átíratát, melyben bejelenti, hogy

Körünk részére a szokásos mérsékelt helyárakat az idén is engedélyezte, a választmány tudomásul veszi.

A miskolci és debreceni tagok levele, melyben a felolvasók ki-küldéseért köszönetet mondanak, tudomásul vétetik a debreceni nyomdászok nyári multságára szóló meghívóval együtt

A pénztári jelentés és a tagsági forgalmi kimutatás tudomásul szolgál.

Ifj. Aigner Antalt a választmány a pünkösdi ünnepek alkalmával Győrbe küldi ki szakelőadás tartása és kiállítás rendezése céljából. Miután a Szakkör a jövő évben éri meg fennállásának 25-ik évfordulóját, Bozsik indítványozza, hogy a választmány már most foglalkozzék azzal, hogy miként ünnepeltessék meg ez az évforduló. Az irodalmi bizottság bizatik meg, hogy erre nézve előterjesztést tegyen.

A szakbizottságot a választmány megbizzza, hogy egy levélfejre pályázatot hirdessen.

A vígalmi bizottság megbizatik egy nyári kirándulás rendezésével.

Elnök bejelenti a főnöktestület állásfoglalását szaktanfolyamaink segélyezése ügyében, mit a választmány örömmel vesz tudomásul.

Fuchs Zsigmond indítványára a választmány hozzájárul, hogy a Gépmesterek és Nyomók Körével Fiuméba közös tanulmányi kirándulás rendeztessék.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

Morócz Jenő
I. titkár.

BEVÉTEL.

Pénztári kimutatás az 1906. évi április hóról.

KIADÁS.

Át hozat a múlt hóról		4175	74	Titkár tdija 1905-re (5 arany)	57	17		
10 drb Hitelszöv. részjegy á 10 K.		100	—	Leltárosok tdija 1905-re (5 arany)	57	17		
Gutenberg-szobor-alap		378	92	Folyóiratok előf. 3 óra a körh.	15	—		
Ács-Mihály-alap		515	72	Iparműv. Társ. tags. díja 1906-ra	10	—		
Szaktanf. alapra Kassa 10.—, Szügyi F. 10.—		20	—	Portó, levelezés és csomagküldés	7	86		
				Márc. 17-iki házi estély túlkiadása	5	20	152	40
Tagsági járulékokban befolyt:				Késpénz e hó végén			4012	92
Allamnyomda	7	20		10 drb Hitelsz. részjegy á 10 K			100	—
Athenaeum	20	40		Gutenberg-szobor-alap			378	92
Berkovics-nyomda	2	40		Ács-Mihály-alap			515	72
Bhév.-nyomda	2	40		Szakirodalmi alap:				
Budapesti Hírlap	3	60		Késpénz e hó végén			157	63
Buschmann	4	80		Szaktanfolyam:				
Czettel és Deutsch	3	—		Vidéki kiküldetésekre:				
Egyetemi nyomda	4	80		Miskolcz	50.—			
Fővárosi nyomda	6	—		Kassa-Eperjes	36.—			
Franklin	33	—		Debreczen	34.24			
Franklin-fiók	6	60		Szekszárd	25.—	145	24	
Galitzenstein	4	80		Szakt.-vezető tdija	100	—		
Gelléri és Székely	2	40		" h. vezető tdija	50	—		
Globus	2	40		" gépmesternek tdija	50	—		
Hedvig S.	1	80		Betörés elleni bizt. a kisér. ny. 1 évre	10	36		
Hornvánszky	5	40		Tüz	14	98		
Hungária	3	60		Szolganak "nyomdatakarításért"	10	—	380	58
Károlyi György	1	80						
Kertész József	2	40						
Korvin testvérek	3	—						
Lengyel Lipót	2	40						
Légrády	5	40						
Márkovits és Garai	3	—						
Márkus Samu	12	—						
Máv. menetjegy-nyomda	—	—						
Nagy Sándor	4	80						
Pallas	17	40						
Pannonia	2	40						
Pátia	—	—						
Pester Lloyd	6	—						
Pesti részvény-nyomda	31	80						
Poporul Román	1	80						
Posner K. L. és fia	6	60						
Révai és Salamon	9	60						
Rigler	9	—						
Rózsa K. és neje	4	80						
Schmeltz és Miesner	1	80						
Stephaneum	9	60						
Székesfővárosi házi nyomda	9	60						
Schwarz Testvérek	1	20						
Világosság ny.	12	60						
Wodianer Fülöp és fia	17	40						
Besztercebányáról	9	60						
Debrecenből	15	60						
Kassáról	14	40						
Kolozsvárról	28	20						
Miskolcraól	15	60						
Pécsről	13	20						
Szatmárról	1	20						
Szekszárdról	7	20						
Egyesektől:								
Farkas Antal	1.80							
Cselszing József	1.80							
Künstler Aladár	1.20							
Stalla Márton	1.20							
Ruff József	1.20							
Thienschmiedt Ede	1.80							
Berger Armin	1.80							
Pick Béla	1.20							
Deutsch Géza	1.80							
Abrahám Leó, Skodnitz								
Jakab, Schwarz Ambrus,								
Schäffer Béla, Kállay Géza,								
Tauber Bernát, Lefkovits								
Lajos, Bichler Jenő, Dukai								
Károly, Landberger Mór,								
Frankl Gyula, Kohn Adolf,								
Teichner Jakab, Krakauer								
Sándor, Wolf Antal, Garai								
Simon, Légárd József, Far-								
kas Lajos, Wolf Sándor,								
Schultz Béla, László Ká-								
roly, egyenkint 60 fill.,								
összesen	12.60	26	40					
Ebből 10% a szakir. alapra		422	40					
		42	24					
Szakirodalmi alap:								
Át hozat a múlt hóról		115	45					
10% a főpénztárból		42	24					
		5728	25				5728	23

Tagsági forgalom 1906 április hóban. Beléptek a Körbe: Bajcsy András, Czech Elemér, Gritsch Gyula, Jandek Gusztáv, Kömüves József, Machó József, Nánássy Antal, Németh Kálmán, Reinthal Erőd, Salzer Ferenc, Schäffer Tamás, Sütőri Sándor, Schwarcz Dezső, Varga István, Walter János, Weisz Dezső, Wennessz József, Wunder József (Győr), Fränkl József, Kastriner Ármin, Neufeld Simon, Schnell József (Bhév. nyomda), Naschitz Ferenc, Fenyvesi József (Révai), Schäffer Béla („A Nap”), Ábrahám Leó (Garai), Kállay Géza (Műszaki), Tauber Bernát (Löbl D.), Vargadi Mór, Diamant Ármin (Gelléri és Székely), Vogel Lajos (Franklin), Weinberger Miksa (Markovits és Garai), Kuttner Andor, Weisz Sándor, Weiszmann Menyhért (Lengyel L.), Mayer Antal, Weisz Márk (Föv.), Bruck Andor (Márkus), Leszt Adolf (P. Lloyd), Fartán Ferenc, Kenesei Árpád (Részv.), Löwy Ármin, Wellisch Géza (Világosság), Burger Dezső (Czettel és Deutsch), Taligás Pál (Franklin fiók), Wachsmann Miksa, Nagy Ödön, Polacsek Ferenc, Neuer Manó (Bp. Hirlap), Rosenberg József, Mihalovics Jenő (Kassa), Weisz Rezső, Kubányi Jenő, Mühlhoffer Zsigmond (Miskolc), Kiss József, Kovács Lajos, Nagy Károly (Kolozsvár), Breier József, Kohn Aladár (Franklin). — *Hátralék miatt törtérendők:* Boda Imre, Nyiry János (Debrecen), Szauder Béla (Világosság), Bizton Lajos (Athenaeum), Béres János, Boskovitz Márk (Berkovics), Rovó Aladár (Franklin), Heiser Rezső, Mrázek Adolf (Hornvánszky), Schlesinger Mór (Hungária), Szauder Adolf (Kellner Ernő), Appelt Konrad (Márkus), Platz Tivadar (Révai), Goldberger Jakab, Krammer Lipót (Uránia), Balla Lajos, Bráz Zsigmond (Kaposvár), Dankovics József, Schiller Fülöp, Kovács Ferenc, Sonnenfeld Jenő, Winternitz Lipót, Friedmann Ármin, Stern Zoltán, Liedl Mátyás, Szöllősi Jenő, Kubicsek Dániel (ismeretlen tart.). — *Kiléptek a Körből:* Láng Leó (P. Lloyd), Lukász Károly (Rózsa). — *Meghalt:* Szép Mihály (Államnyomda). A hó végén 889 rendes és 11 tiszteletbeli, összesen 900 tag.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujvilág-utca 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép	... ..	6 K,	12 db.	10 K.
6 „ kis Makart	„	... ..	14 „	12 „	24 „
6 „ kabinet	„	... ..	16 „	12 „	26 „
6 „ Makart	„	... ..	20 „	12 „	36 „

Megrendelés alkalmával mindig az *utolsó havi nyugtával* kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Körünk megkeresésére a Budai Szinkör (igazgató Krecsányi Ignác), valamint a Városligeti Nyári Színház (igazgató Feld Zsigmond) az alábbi kedvezményes helyarákat engedélyezte Körünk tagjai, illetve családtagjai részére:

I. Budai szinkör (Krisztinaváros):

Nagy páholy... ..	8 kor. — fil.	Körszék (I. r.)... ..	80 fil.
Zsölyeszék	1 „ 80 „	„ (II. r.)... ..	60 „
I. rendű zártzék ...	1 „ 40 „	Karzati zártzék I. sor ...	80 „
II. „ „ „ „	1 „ 10 „	„ „ II. „ „	70 „

II. Városligeti nyári színház:

Földszinti páholy ...	8 kor. — fil.	Földsz. old. sz. II. s. — kor.	60 fil.
I. emeleti „ „	6 „ —	I. em. erkély 1-ső sor 1 „	10 „
I. rendű zsölye... ..	1 „ 80 „	I. „ „ többi sor „	70 „
II. „ „ „ „	1 „ 40 „	I. „ „ zártzék... ..	60 „
Földsz. oldalsz. I. s. —	„ 80 „	II. „ erkély I. sor —	70 „

E jegyek váltásához szükséges utalványok tinnep és vasárnap is érvényesek s a Budai Szinkörhöz darabonként 4 fillérért, a Városligeti Nyári Színházhoz darabonként 2 fillérért kaphatók az Athenaeum (Lenkei Alajos), Franklin (Boros Dezső), Pallas (Einöder Antal) és Pesti részv.-nyomdákban (Harsányi János), az anyagegyesületben Novitzky N. Lászlónál, továbbá **Boszik István** szakköri pénztárosnál, valamint a körhelyiségben **Gál** pénzbeszedőnél.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

F., Budapest. Kondíció-közvetítés iránti kérelmével tessék a Szakegyesülethez fordulni. A protezsálgatásnak amúgy sem vagyunk nagy barátai.

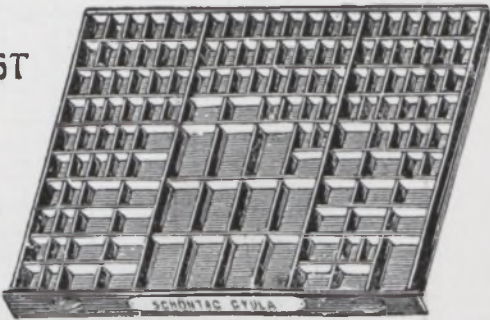
J., Budapest. Igaza van, azt a témát számtalanszor földolgozták már a szaklapokban, sőt talán jobban is már, mint a kérdéses esetben. De ebből nem következik még az, hogy az erről a tárgyról írott cikkeknek csak az időrendben vett legelseje volna eredeti dolgozat, a többi pedig mind szemenszedett plágium. Világért sem! A szakirodalomnak nem a fantázia, hanem a megdönt-hetetlen tények serege az életű forrása. Tudunk ugyan számtalan példát a szakirodalombeli eszme-tolvajlásra is, de az ön által említett esetben még csak szó sem lehet erről. Az a gép mindig csak az a gép marad, ha százan írják is le ilyen adatokat egymásra halmozó szárazsággal, s a leírásnak a szabadalma nem lehet egyetlen „szakiróé“. Nem is a szabadalmi leírásoknak vagy bizonyos szálló igék tömegének fonográfyszerű ismétlése teszi a szakirót, hanem a világos ítélőképesség, nagy tudás és szép stílus. De Vinne és Goebel Tivadar több fejjel magaslanak ki minden nemzetek szakirói közül, s ezt legfőképpen remek stílusuknak köszönhetik. — Az a másik cikk szimpla fordítás egy berlini német lapból; még hozzá elég komisz is. A fordítótól mindenesetre illetlen dolog volt, hogy a saját nevét bigyesztette oda aláíráskeppen.

Felelős szerkesztő **Tanay József.** ☆ Főmunkatárs **Novák László.** Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

ÓCSKA SZAKKÖNYVEKET, szakfolyóiratokat vásárol Novák László, Budapest V, Hold-utca 7. szám.

SCHÖNTAG GYULA
szakasztalos

BUDAPEST
VI, Váci-körút 51.

Kis antiquaszekrény 3 frt. Nagy szekrény 4 frt.
Árjegyzék ingyen és bérmentve.

! Nagy díj !
KAST & EHINGER
G. m. b. H.
világhírű gyártmány a st.-louis-i világlágitásán a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Főgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.
Képvisező Ausztria-Magyarorsz. részére:
Carminé Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Betű- és Tömöntöde.

FISCHER ÉS MIKA

Budapest VI, Révay-utca 6. sz.

A legkülönfélébb célszerű és divatos
könyv- és címbetűkből

nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. Ajánlja szabadalm. nyomdai vonalzó-berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K.

ELVÁLLAL IGEN JUTÁNYOS ÁRON
EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEKET.

Ligeti Jenő és Társa

Budapest VII, Erzsébet-körút 23.

Telefon 86—13.

John Kidd & Cie londoni festékgyár, Gerhardt Ferenc és Rudolf fabetű- és szekrény-gyár vezérképiselete és raktára. Vogtlandi rotációs gépgyár képiselete. Betűöntödei képiseletek. Nagy raktár mindenféle segéd-eszközökben és szerszámokban. Teljes kő- és könyvnyomdai, valamint könyvkötészeti berendezések a legjutányosabban és könnyű fizetési feltételek mellett eszközölte nek.

o o o

Költséggelírányzat rendelkezésre.

„Krause“ emeltyűs könyvomó-kézisajtó.

Saját szerkesztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a taliga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.

Szállítási díjtól és vámtól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

Ha a megrendelésben a fődőkeret küldése nincs világosan kikötve: a nélkül szállítjuk a sajtókat

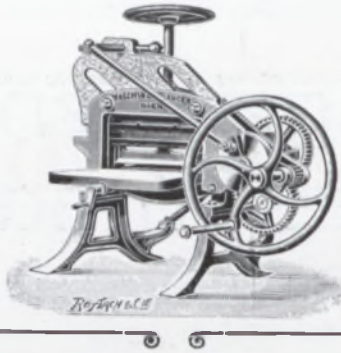
A sajtó távirati megjelölése		No	A taliga		A sajtó ára	
fődőkerettel	fődőkeret nélkül		szélessége	hosszúsága	fődőkerettel	fődőkeret nélkül
			a kő számára			
			cm	cm	korona	korona
Mariage	Marialite	MN	45	55	635.—	670.—
Magdalena	Magazijn	MP	55	65	725.—	775.—
Magdolum	Magenader	MPa	55	70	740.—	795.—
Maximilian	Maximianus	MQ	60	80	825.—	880.—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	865.—	920.—
Methusalem	Metileno	MS	75	95	1000.—	1055.—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1010.—	1065.—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1040.—	1095.—
Melchiades	Meldung	MTa	80	110	1060.—	1115.—
Mumie	Mulvio	MU	85	125	1135.—	1195.—
Mummerei	Mummolus	MV	95	140	1245.—	1305.—
Myscole	Myself	MX	110	150	1520.—	1595.—

Bővebb fölvilágosítást ad: KAUFMANN GYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyarak, üzleti könyveket készítő gyarak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.

DRMOS GUSTÁV
UTÓDAI

KÖNIG ÉS BAYER

PHOTOCINKOGRAPHIAI MŰINTÉZET
BUDAPEST, VILAKÁCSFA-UTCA 47

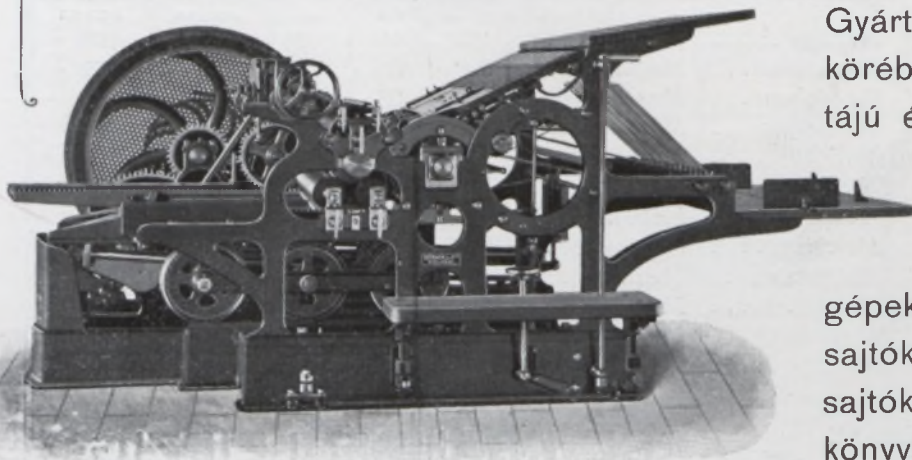
LICHÉK MINDENMŰ KÉPES
NYOMTATVÁNYOKHOZ
A LEGJÓBB KIVITELBEN

AUTOTYPIA ◊ CHROMOTYPIA
PHOTOTYPIA ◊ PHOTOLITO ◊
HÁZONKIVÜLI FELVÉTELEK.

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyomdai gyorsajtókat s könyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

Megjelent a Grafikai Szemle kiadóhivatalában
(Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamának 1904/1905-ik

évi Értesítője.

Terjedelme összesen tíz ív. A szaktanfolyami jelentésen kívül közli a szakelőadások kivonatos ismertetését is, s ezért minden nyomdász számára igen hasznos szakkönyv számba veendő. Különösen jó eredménnyel olvashatják ama szaktársaink, akiknek a távol vidéken nincs alkalmuk intenzívebb szaktanulmányokra.

A könyv tartalma egyebek közt a következő: A grafikai iparágak általános áttekintése. — A könyvnyomtatás általános áttekintése. — A könyvnyomtató és a nyelvtan. — A könyvnyomtatás mint iparművészet. — A mesterszedő hivatása. — A könyvszedés szabályai. — A modern könyvszedés. — A táblázatszedés. — A könyvnyomtató betűi. — A könyvnyomtató kész díszítményei. — A mesterszedésbeli irányzatok. — A könyvnyomtatás feltalálása. — A névjegy. — A céget hirdető kártyák. — A levélfej. — A gyorsajtó története és fejlődése. — Meghívók és hasonló nyomtatványok. — Számlák, memorandumok, körlevelek és hasonló nyomtatványok. — A betűöntés köréből. — A papiros. — A könyvcím. — A könyvnyomtatás története.

Ára 80 fill., vidékre portómentes küldéssel 1 kor.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNYIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűújdontságokból, rézléniákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannónia-u. 2/b

- a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és könyomdai
festék- és hengeranyag-gyár.

KURZWEIL JANOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.

Hengerek öntése lapos
és körforgású gépek-
hez. Olcsóbb és jobb
a házi öntésnél.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. ▽
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47.004. és 53.406. sz. magy.-osztr. szabad.

TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.

Kencék és bronzok.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarázó szövegét írta:
□ FIRTINGER KÁROLY. □

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szük-
ségleteinek raktára. Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
nagy raktára.

Tömöntöde-berendezések,
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, formázó készülékek
stb., stb.

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltak. Teljes nyomdaberendezések is szállítanak.

TELEFON 54-48.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcsei festékgyár; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Flai); Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

A KÖNYVNYOMDÁSOK
SZAKKÖRE SZAKTAN-
FOLYAMÁNAK

ÉRTEŚÍTŐJE

AZ 1905/906-IKI ÉVRE.

SZERKESZTETTÉK

TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ

BUDAPEST
KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE
1906

KÖNYVNYOMDÁSOK
= SZAKKÖRE =
SZAKTANFOLYAMÁNAK
= 1905/6. ÉVI =

ÉRTEŚÍTŐJE

SZERKESZTETTÉK

TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ

BUDAPEST
KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE
1906

Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönfélébb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan fogatosíttatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉLIA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
tatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14—61.

Alapított 1892.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Telefonszám 14—16. Alapított 1878-ban.

Főüzlet és gyár: **Bécs VII, Burggasse 90.**

A grafikai iparágak összes szükségleteinek
raktára.

Képviseelője: **König és Bauer, Würzburg;**
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Ausztria-magyarországi vezér-
képviselője a **MONOTYPE**
betűöntő- és szedőgépeknek.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-louis-i
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarteri és feuerbacheri
gyáraiból. Fiókgyárak: Berlinben,
New-Yorkban és Chicagóban.